

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 16. — Р. ІХ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 16.

З М І С Т :		
<i>о. М. Щепанюк</i> : Чи справді облатинщене нашого обряду?		457
<i>святиц. Стефан Білинський</i> : Модерний юдео-християнізм або новий спосіб борби жидівства з Христом.		467
<i>Антін Стельмах</i> : Бог у вселенній.		471
<i>о. Евстахій Цурковский</i> : Очевидцеви на его заміти в чч. 11—12 „Ниви“.		480
<i>Василь Лиско</i> : Проповідь.		487
Церковна літопись :		493
Бібліографічні записки.		496
Весячина : (Як поборювати радикалізм в нашій рускій суспільности? — Наші критики.)		499

Свящ. д-р. Яків Гурка (Górka) в Тарнові

видав слідуючі діла :

- 1) Cześć Maryi czyli o pobudkach i środkach nabożeństwa do Najśw. Maryi Panny. Краків 1907 стор. 472, ціна 4 кор.
- 2) Życie św. Anieli Merici i dzieje przez nią założonego zakonu Urszulanek. Стор. 772, ціна 4 кор.
- 3) O. P. Segneri T. J. Kazania wielkopostne przełożone z włoskiego w 2 tomach. II. видане з р. 1906 (стор. XXIX. 334+369). Ціна 8 кор.
- 4) Wł. X. Jan Marya Vianney. Kazania niedzielne i świąteczne wydane z francuskiego. 2 томи (стор. XVI. 503+360) ціна 8 кор.
- 5) Dziewica Orleańska, Błogosławiona Joanna d' Arc. Тарнів 1911 р. стор. XIV+480 з 60 ілюстраціями і топографічною картою. Ціна 4 кор. 80 со".
- 6) Żywot i dzieła B. Holzhausera. З ілюстраціями. Тарнів 1908. стор. 245. Ціна 3 к. 20 сот.

Для священників гр. кат. обряду 33% опушту і сплату на рати.

Замовляти впрост у автора, Тарнів пл.
Катедральна.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

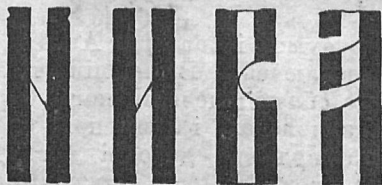
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвященника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агентаура Північно-Нїмецьного LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городеця 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 16.

Львів, 15. вересня 1912.

Рік IX.

о. М. Щепанюк.

Чи справді облатинщенє нашого обряду?

З усіх розвідок, які появили ся сего року в органі тов. ім. св. Ів. Золотоустого „Церковный востокъ“, заслугує на особливу нашу увагу розвідка „Нашъ обрядъ и облатинщеніє его“, підписана криптонімом с. с. Для нас вона цікава тим, що Автор її обговорює справді дуже важну під теперішню хвилю тему, а також тому, що вона дає нам спроможність вглянути в суть католицького світогляду одної частини*) того духовенства, що лучить ся около Тов. св. Ів. Золотоустого і оцінити стійність або нестійність закидів, які против него підносять.

Автор**), бере собі за ціль „призадумати ся над причинами того прояву (себто латинщеня обряду), оцінити його суть, осудити його користь, представити, чи являєть ся і о скільки являєть ся сей напрям необхідним або злишним, а вкінці вивести з того відповідні заключєня“. Статя вправді еше не скінчена, однак з того, що вже було сказано, можна собі витворити вір-

*) Так висловлюю ся тому, що серед членів Тов. св. Ів. Золотоустого є много одиниць, котрі з поглядами Автора на наш обряд зовсім не годять ся.

**) Щоби ліпше зрозуміти цілу полеміку, слід знати, що під буквами с. с. криє ся *унів. професор о. Др. Т. Мишковский* — Редакція.

ний і певний образ думок і поглядів Автора, бо які заложена, такі мусять бути заключені. В першій частині своєї розвідки Автор говорить, що облатинищене нашого обряду було переведене в постановках замойського і львівського собора (в 1720 і 1891 рр.) На першім потверджено декотрі давніші введени новости, як „читані“ (розб. Автора) Служби Божі, празник Евхаристії і змінено обряд в душі західних обичаїв приміром усунено причастіє дітей, примішуване теплої води при Літургії губку при отираню дискоса¹⁾.

1) В замітці до того речення д. сс. згадує про те, що східна церква згідно з західною вірить в присутність Ісуса Христа в Евхаристії так довго, як довго ті види остають ся незмінні. „Но повстає питанє, читаємо далі, коли ті види тратять свою присутність, (наличность), де той проділ, при котрім вид хліба і вид вина устає. Західне богословє глядить на діло хемічно і приймає, що вид хліба тратить свою присутність тільки тоді, коли тратить її сам хліб, то є коли розкладає ся хемічно. Но східна Церква уживаючи від перших часів губки для отираня дискоса очевидно з самого початку гляділа на то більше містично, незалежно від фізики, і в крушинках хліба оставших ся на дискосі уже не виділа Тіла Христового — внакше певно не збирала би тих крушок на губку і не усувала би їх. По її думці вид хліба присутній так довго, як довго люди — якої би вони не були культури незалежно від фізики і взагалі від всякого поступу наук — вваляють і називають його іще хлібом, а тому, що крушок, а тим менше пилків, уже ніхто не називає хлібом, то по її думці нема в них вже хліба, — з тим і Тіла Христового, если ті крушки остають ся з освященого хліба... Можливо, що і той тут закинений факт (уживанє губки), заключає далі, що до нині мало звернув на себе уваги, іще відслужить свою службу“.

— Після догматичного опреділення способу присутности Ісуса Христа в Евхаристії тридентским Собором (Sess. 13 cap. 3.): — *totus enim et integer Christus sub panis specie et sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie et sub ejus partibus existit*, — де Собор через вислів „sub quavis speciei parte“ розумів згідно з схолястиками найменшу частинку хліба підпадаючу під змісли — наведені вискази в устах католика хочби навіть чистого грецького обряду звучать дивно. Значачу іще, що заключене автора із звичаю уживати до отираня дискоса губки про віру східної Церкви в способ присутности Ісуса Христа в Евхаристії не має найменшої основи, а навіть являється свідомо ложним. Читаючи рішення замойського собора Автор без сумніву мусів і то вчитати, що тойже собор зніс старинний звичай східної Церкви, заховуваний серед некатоликів на Сході до нині, після якого освяченого в великий четвер агнца і помоченого в св. крові стирано на порошок і переховувано на цілий рік для причастія хорих. Якжеж д. сс. пояснить нам той звичай, який в своїй розправі замовчує, а який свідчить про щось зовсім протилежного, як його виводи. До речі сказавши губка заступала місце нинішнього напо-

Львівський собор „не оправдав покладаних на нїм надїї“. „Він ввів деякі нові „західні обряди“, як фіолетову краску в ризах, устав о заупокійних літургіях, почитане св. Йосифа Обручника перед всіми иньшими сьвятими, а також потвердив многі давнїйші звичаї, як уживане давнїкв при богослуженю, дароносиць (монстранції) і т. п.“

В другій части довідуємо ся, що латинцненем обряду є ввводжене почитаня Найсв. Серця Христового і майскї богослуженя в честь пресв. Дїви Марїї, „обычай благословити на внї божеств. Літургїї, після неї або після вечірні, св. Тайнами ви-нятими з ковчега“.

Причини того „облатинцненя“ нашого обряду — після д. сс. такі: 1) виховане нашого духовенства, 2) недостаток пони-маня духа свого східного обряду, 3) наша змінчивість похопна до всього нового, 4) погорда свого обряду або частий його, 5) але понятій поступ, 6) бажане улегчити собі працю хочби ці-ною вищої ідеї, 7) „бажане все більше віддалити ся від право-славних, і все більше і більше зазначувати своє привязане до Апост. Престола“. 8) Деякі оправдують нові богослуженя зна-чїнем Риму яко осередка і жерела вселенської Христової Цер-кви і 9) духовними користями, які випливають з ріжних захід-них богослужень на наших вірних, коли тимчасом сї користи після Автора ніякі або дуже малі.

Відкладаючи розбір поданих Автором причин і доказів їх на пізнїйше, мусимо передовсім запримітити, що автор опирає свої виводи про „латинцнене“ нашого обряду на зовсім хибнїм розумїню взагалї сутї обряду, його історичного розвитку і практичного значїня в душпастирскїй діяльності сьвященика.

1) Колиб ми хотїли опредїлити суть якогось обряду, ми мусїлиб взяти під розвагу суму всіх тих дійств і річий, які підпадають безпосередно під змісли участника в богослуженю, точно відрїжняючи їх від їх, що так скажу, змісту або ідеї, яку висловлюють. Так під понятє „обряд“ можемо підтягнути такий а не иньший характер св. місць і річий, посьвячених Богу, такі а не иньші дійства при богослуженю, таку а не иньшу форму молитви чи пісні, остаточно, як хто хоче, такий а не иньший стиль, в яким та пісня уложена і т. п. І тільки під тим а не иньшим кутом зрїня можемо говорити про обрядові ріжницї примїром між нами а латинниками; тільки на основі такого понятя сутї обряду можемо говорити, що примїром та церков по свому виглядови обряду латиньского, а та грецкого, та пі-

о ручничка, а що показала ся не практичною, тому собор її зніє виразно зазначаючи, що зносить її тому, що у нас нема досить добрих губок, а не, як думає д. сс., що будьтоби уживане губки противило ся вірі схоластич-них богословів.“

сня то дійство є принадлежністю обряду латинського, а та грецького і т. п.

Та обряд не є цілию сам в собі; він є іно средством до ціли, є іно способом передавля, виявленя якоїсь висшої духової чи релігійної правди на внї, він є унятем якогось догмату св. віри чи якої иньшої ідеї в певну, підлягаючу змислам форму. І коли що до тої форми можуть обряди різнити ся, так що до ідеї і правд в них унятих обряди не можуть різнити ся принайменше так довго, як довго люди, признаючи ся до даного обряду хочуть уходити за членів католицької Церкви, бо в тім полягає її католицькість, що всі її члени між иньшими предметами узнають одні і ті самі правди св. віри.

В приміненю того, що сказалисьмо, до случаїв, підношених д. сс. на доказ латинщеня нашого обряду можемо сказати: латинщеним обряду було би, колиб ми зовнішні форми богочитаня витворені на заході, переносили живцем в наш обряд, приміром, колиб ми латинську літанію в честь Богородиці або найсв. Серця переложили на церковно-славянську мову і відправляли її в наших церквах. Затеж ніяким чином не можна назвати латинщеним обряду, коли ми більше понятю і точнійше опреділену віру в безграничну любов Господа нашого Ісуса Христа для людського рода, якої виразом є культ пресв. Серця Христового, подаємо і нашим вірним в формі питомій нашому обрядови приміром в формі параклиса або акафісту. Як раз засаднича помилка добродія сс. є в тім, що він саму правду, яка є висказана в почитаню найсв. Серця бере за одно з обрядом себто зовнішною, змисловою формою тої правди і тому висказує такі абсурдні а навіть ведучі до ереси погляди, що приміром празник в честь Евхаристії, майські богослуженя в честь Богородиці або найсв. Серця — се латинщеним обрядом.

А абсурдні в о н и тому, бо всякий ясно бачить, що через введене їх не зістав ніяк нарушений обряд. Найвисше можнаби закинути, що златинщено обряд о стільки, о скільки настали в нашім обряді нові, до тепер незвісні в нас освячені часи приміром май посвячений почитаню Богородиці, однак в таких случаю треба сказати, що вої иньші сьвята, які введено давнійше або в послідних часах приміром сьвято Непорочного Зачатя Пресв. Богородиці є також латинщеним обрядом. А що ті мої заключеня є згідні з правдою, на те можу навести наглядний історичний доказ. Пригадаю Авторови на одну проповідь св. Ів. Золотоустого, яку він виголосив з великим одушевленем в Антиохії 25 грудня 386 р. в празник Різдва Христового і зазначив в ній, що празник той іще не знаний в Антиохії десять літ, і що він дістав ся сюди з Риму. І дійсно празник Різдва Христового почали сьвяткувати на Сході щойно з кінцем IV і з початком V. віка; в Єрусалимі був введений щойно за єпископа Ювенала († 458), хоч в західній Церкві він був вже давно перед тим знаний, а однак ні св.

Іван Золотоустий ні в'який иньший тодішний єрарх грецької Церкви не підносить закиду латинщеня обряду, хоч всі виразно признають, що той празник взятий з Риму. Чому? Бо вони добре розріжнювали між самим обрядом, а правдами і ідеями, які за його посередництвом виражаємо.

Погляди добродія се. є введучі до єресі. Се очевидне. Єсли культ найсв. Серця або більше почитанє Пресв. Богородиці є латинщенем обряду вже тим самим, що вони введені хочби навіть в найчистійшій виді грецького обряду, то так само зазначенє иньших правд св. віри приміром первенство і неошибочність св. Вітця, Непорочнє Зачатє і т. п. в грецькїм обряді буде латинщенем обряду, а з того дальше заключене, що щирій любитель свого рідного грецького обряду за ніяку ціну не може бути щирим католиком. В виду того переходи вірних східних обрядів на латинський обряд або зриванє иньшими всякої звязи з католицькою Церквою мусілиб бути, єсли ми судили з становиєка добродія се., оправдані.

Ми бачимо, до чого доводять в самім початку зле поставлену заложеня. Вони справді на самім Авторі дуже болючо мстять ся. Так його вражує в наших богослуженях частє поминанє св. Вітця як щось противнє обрядови і як щось такого, в чім „висшого змислу“ не знайдеш, крім тільки того, що ми смиренні — не то що друге, що се все наш „природний норв і довг, всюди і все виявляти свою підчинєність, також і там, де від нас того не домагають ся і де другі того не ділають“ (Ц. В. 1912. стор. 135). Колиб Автор в самім початку був ясно опрєдїлив, в чім лежить суть обряду, він напевно був би в частім поминаню папи в нашім богослужєню віднайшов „висший змисл“, а не „смиренїсть, якої від нас ніхто не домагає ся;“ він був би зрозумів — що се лиш пїєтизм та признанє первенства для св. Вітця з нашого боку і що воно так само не противнє духови нашого обряду, як приміром частє поминанє Богородиці, питомє нашому богослужєню¹⁾. Так само про уміщенє статуї Пія IX тому сорок лїт в архикатедральній церкві був би Автор певно не висказав ся в той спосіб, що будьто-би „то було вже напевно більше чим виявленє чувства вірної підданьства“²⁾ (Ц. В. 1912 стор. 137).

1) Те, що частого поминаня папи нема у Італю-Греків, не є іще рацєю, щоби і у нас не було.

2) Хто бачив статую Папи Пія IX. в архикатедральній церкві, уміщену при підкопульнім стовпї на право від входу до церкви, той мусить зі мною згодити ся, що ідея уміщеня тої статуї зовсїм противна тому, що говорить добр. се. Папа предствлений в сидячій позастї на тронї яко вселєньскій учитель Церкви. Широка, архиєрейєка риза, потрійна корона на головї і сьмілий рух правої руки, простягаючої ся до благословєня народу лїдають зрїтелєви думку могучости і сили католицької Церкви і знаного

Становиско Автора є і тому ведуче до ереси, що він не приймає для вірних нашого обряду ніякого поступу обявлення. Той поступ обявлення розуміємо не в обявленю нових якихсь правд св. віри, ані не в зміслі філософії Гінтера, після котрого при помочи філософії моглиб ми прийти до такого розуміння обявлених правд, що вони для нас пересталиби бути таїнствама. Поступ той розуміємо в тім зміслі, як учить св. Вінкентий з Лерін, що ті правди, в які перед тим вірилисьмо неясно, з бігом часу пізнаємо яснійше, що перед тим проповідалисьмо повздержно, се пізнійше з більшою певністю, що було почитане перед тим з меншою величавостю і приватно, се пізнійше більше величаво і публично, що перед тим було предметом богословских диспут, се пізнійше стало ся предметом віри.

висказу Пія IX: Non possumus; чоловік, що оглядає ту статую, хочби навіть був захитаний в вірі в непоборність кат. Церкви, відчуває в своїх грудях якусь дивну силу і відвагу, він так гейби читає в поважних чертах лица Учителя вселенської церкви: „а врата адова не одолють єї“. Признаю ся щиро, що я до послідної хвили не знав, котрого іменно папу статуя представляє, всеж однак відчував ту високу ідею, яка бе з кождіської її черти; іще ніколи так відважно і певно, з так глибоким пересвідченєм не лучало ся мені говорити проповіді, як тоді, ксли випала тема про св. Церков, а ту певність і пересвідчене вливав в мою душу все від тої статуї, що як раз уміщена напротив проповідальниці. Думаю, що відчуте тої високої думки не є мені субективне, але її хотіли виразити доломом на камені творці статуї, а на те надавало ся як найліпше правління кораблем Петровим Папою Пієм IX, коли то здавало ся, що той корабель киданий вітрами і філями людської злоби, невірства і бруталної силимогучих сьвіта ось ось знайде ся на дні моря, а однак завдяки Божій опіці над ним виїшов, хоч обдертий із всіх дочасних скарбів, іще могучійший.

Добродій се. заключаючи, що „вже само поставлене статуї в церкві, як противне постановам і духови східного обряду, явило ся більшою опибкою“, повинен був звернути свою увагу іще на иньші статуї, уміщені в катедрі от хочби ті, що поставлені за престолом, а тоді принайменьше бувби відвернув від себе підозріне, що тут ходило йому не так о заховане приписів сегого вселенського собора (787 р), як радше о те, що статуя представляє римського папу і нагадує кождому нашому вірному, що він не „православний“, а католик.

На всякий случай і то мало що йому придало би ся, бо кождий знає, що если бесіда про статую Пія IX і всякі иньші статуї в нашій катедрі, то треба говорити про умісність їх не з погляду ва обряд, тільки на стиль, в якім церков збудована. Розумієть ся, що статуя того рода, уміщена під банєю церкви чисто византийського стилю творилаб диссонанс з цілостю, за теж в церкві барокового стилю вона зовсім на місци, бо цї авила того стилю її навіть домагають ся. Єслиж проте добр. се. є так великим покровителем „чистоти обряду“, повинен був поставити внесене, цоби церков св. Юра або збурити або дарувати латинникам, бож то прецінь чистий Jesuitenstil, чужий „постановленям східного обряду“.

Поступ той є плодом і нагородою живої віри після слів Ісаїї : „аще не увѣрите, ниже имате разума“ (VII. 9). Нагоду до такого поступу дають ріжні ереси, і поступ тих наук, що служать богословю, в першій мірі розумне користанє в схолястичної філософії, а жерелом його є неошибочна учительська повага католицької Церкви, котру постійно учить св. Дух всякої правди. В католицькій Церкві ми бачимо постійний поступ в тім згляді, а в грецькій Церкві так довго, як довго вона була злучена з римською церквою; з відорванєм її від Риму там не слідно ніякого поступу обявленя, навряд ми бачимо, що деякі правди св. віри, які першим Вітцям Грецької Церкви були цілковито ясні, стали неясними і незрозумілими от хочби для приміру віра в чистилице. Сей прояв є дуже поважним доказом правдивости католицької Церкви.

Таким поступом обявленя (revelationis profectus) є в новіших часах точійше определєне достоїнства прєсв. Діви яко непорочно зачатої, любови Господа нашого Ієуса Христа, оказаної нам через діло нашого спасєня і нешибочности папи, а зовнішним виразом того определєня — се празник Непор. Зачатя і майські богослужєня, культ найсв. Серця Христового і часте поминанє св. Вітця в наших богослужєнях. Говорити, що познакомлюванє наших вірних практично через відповідні богослужєня з тим поступом обявленя є латинцєнем обряду, значить вмовляти в правдивих любителів свого рідного обряду що вони не можуть бути щирими католиками, если хочуть зберечи свій обряд або відтяти їх від жєрела правдивої Христової науки і засуджувати на нужденне животіннє в релігійнім житю. Ми рішучо не годимо ся з добр. се, що „вид розпятаго Христа, або вид його божественної голови з обложеном терновим вінцем, а у других глубше мислячих, вже вид одного хреста, без зображеного на нїм розпята — ось все то навіть до XVII і XVIII, а навіть XIX віка і на Заході вповні заміняло вид горіючого серця, заміняло до нині, може замінити і вбудучє“ (Ц. В. 1912. стор. 142), так само, як ніхто не згодить ся на те, що розуміє приміром двох природ в Ієусі Христі першими Вітцями Церкви могло „замінити“ розуміє тихже у Отців, що жили після калькедоньского собора. Як раз розважанє розпята Ієуса Христа провадить думаючу людину до пізнаня причин його, а в наслідок того до бажаня змислово представити і почитити ту причину, якою є Христова любов для нас, а радше Сам Христос тим, що в Возі прикмети і чесноти не можуть реально ріжнити ся від Його естественности. Якби наш Автор був се розважив вдивляючи ся в „вид його божественної голови з обложеном терновим вінцем“, він був би не заключив, „що зображенє Христового Серця не перевищає зображеня розпята нічим, хиба тільки тим, що воно хоч є модне“ (Ц. В. 1912. стор. 142), а бувби зрозумів, що хоч „не перевищає само в собі, всеж від него ріжнить ся і перевищає

у відношенню до нас, бо коли з'ображене Розп'яття представляє наслідок, то з'ображене Христового Серця його причину, затим в дальшим розвитком розуміння діла нашого спасення, не стоячим в ніякій противорічності до висказу св. Духа: „Христось вчєра и днесь, тойже и во вѣки“.

В виду того нам не то що не відтягати ся від поступу обявленя католицької Церкви, але наш обовязок разом з ним іти і теоретично та практично познакомлювати з ним вірних. В противнім случаю ми після довшого часу могли би в нашій вірі так дуже різнити ся від католицької Церкви, як приміром різнять ся від неї всі нез'єдинені Церкви так, що нинішних схизматиків ми повинні називати радше еретиками, а не почесним іменем православних, хоч в самім початку своєї схізми вони справді від католиків не різнили ся нічим, хиба тільки не признанєм первенства св. Вітця. Тому висказ Автора, що „причиною облагинення (розуміє ся в змислі понять Автора) нашого обряду явило ся також та і все еще являєть ся бажанє все більше віддаляти ся від православних, і все більше і більше зазначати свою прихильність до Апост Престола“ (Ц. В. 1912 стор. 133) є у всім згідний з правдою, але не приносить нам нечести, як думає Автор, тільки є доказом нашої живої віри і католицького духа.

Хибне становище Автора виступить іще яркіше, коли зважимо, що він ніяк не хоче признати дійсного історичного розвитку і посторонніх навіть західних впливів, яким підлягав і постійно мусить підлягати наш і всякий інший обряд, если він має бути зовнішнім виразом внутрішньої живої католицької віри. То признанє булоб його охоронило перед прямими противорічєнями самому собі. Так на однім місци своєї розвідки він каже: „Живучість віри і вогонь любви не все ведуть до постійних перемін в обряді, но також навряд, віра і любов піддержують ся і оживлюють ся обрядом“ (Ц. В. 1912 стор. 130), а на однім читаємо таке: „Петро і його катедра була і є каменем і основою віри (розбивка Автора), обряди розвивали ся самостійно, без непосредного впливу Риму. Рим впливав на них іно о стільки, о скільки взагалі віра (розбивка Автора), основою котрої він був, впливала і впливає також і на определєне обрядів. Не желати-ж нам собі в ділах обряду більше живучости і процвітання, як то було на Сході тоді, коли розпочав ся і взріс його великолїпний обряд без найменшого прямого впливу Заходу. А если приймемо вплив Заходу як необхідне услїве для дозрівання нашого обряду, то се може бути лише в змислі самостійного поступу“ (Ц. В. 1912 стор. 138).

Ось ті, дослівно наведені речєня з розвідки добр. сс., по тверджують по перше вірність дотеперішних наших висновків що він утотожнює зміст обрядів себто предмет нашої віри з самим обрядом або практичним подаванєм того предмету вірним. „Петро і його катедра була і є каменем і основою віри“ — каже він справедливо, а що наша злука з Петром і його

катедрою без впливу її на нашу віру немислима, а що далі той вплив не дасть ся ніяк подумати без певних змін в обряді, бо віра мусить бути висловлена в якімсь зовнішнім виді, инакше ми мусілиби прийняти хибну науку протестантів про невидимість церкви, то вплив заходу являєть ся дійсно як необхідне услівє зросту нашого обряду; если-ж се після виразного висказу добродій сс. „може бути лиш в зміслі облатиненя, а не в зміслі самостійного поступу“ — то остаточне заключенє тої дедукції, що вплив Петра і його катедри на нашу віру є „облатиненем“ обряду, проте хто відкидає того рода „облатиненє“ той відкидає взагалі учительський авторитет кат. церкви.

2) Вискази Автора є історично неправдиві. Історія свідчить, що обряди так грецької як латинської Церкви впливали на себе обопільно через цілий час своєї еволюції і то не тільки тоді, коли показала ся потреба нове опреділенє, або виясненє якоїсь правди віри зазначити в обряді, але також без згляду на те. Введене празника Різдва Христового на Сході прямо з Риму, як ми се чули від невідозрілого ошибку свідка св. Ів. Золотоустого, припадає як раз на той час, коли після добр. сс. „розпочав ся і дозрівав його великоліпний обряд без найменшого прямого впливу Заходу“. Другим доказом впливу Заходу на Схід є опреділенє часу трєваня посту перед Воскресенєм. З одного листу св. Дионізія Александрійського († 264 р.) до Василідееса, єпископа в Пентаполіс довідуємо ся, що піст перед Воскресенєм трєвав на Сході в тім часі один тиждень (Migne P. gr. X. 1278). Вправді рівночасно говорить Орігінес про сорокденний піст, однак се місце відоме тільки в латиньскім перекладі Руфіна (Migne P. gr. XII. 528) і після Функа (Kirchengesch. Abh. I. 252 слід.) є дуже підозріле. На кождий случай звичай постити сорок днів перед Великоднем повстав не на Сході а на Заході, а до того ще серед монтаністичних кругів. Се довідуємо ся від Тєртулїана († після 220-го р.), котрий в своїм пашквілю на католиків *De ieiunio adversus psychicos* закидує католикам неумірєнність в їдженю тому, що не постять з Монтаністами 40 днів, ино кілька днів або 40 годин перед Воскресенєм. Один тиждень великодного посту згадують іще *Απαρξεις τῶν ἁποστόλων*, що після Гарнака повстали в першій половині 3. віка, коли вже так звані постанови св. Апостолів (*Αποστολῶν τῶν ἀγίων ἀποστόλων*) поручують сорокденний піст. Постанови св. Апостолів повстали після визначних патрологів як Функ, Гарнак, Раушен около 400 р. в Сирії, затим як раз тоді, коли після д. сс. наш обряд зріє „без найменшого впливу Заходу“. Зважмо ще й до того, що вплив на означенє довготи посту йшов від Монтаністів, а не прямо від римських католиків. Щож на то скаже добродій сс., котрий так дуже нарікає, що в „постах інтелїгенція скоро примінила ся до західного обичая, а на посліднім львівськім Соборі то облегченє було узаконенє і для простого народа“ (Ц. В. 1912 стор. 131) Взагалі тодішна Церков вводячи в уживанє ріжні нові обряди і звичаї

мало дивила ся на те, у кого вони у перше повстали, аби вони лиш були практичні та не підозрілі о ересь. Так звичай читати в часі літургії символ віри ввели 476 р. перший раз Монофізити в Антіохії, а щойно пізнійше він був прийнятий через католиків обох обрядів — (гл. Rauschen, Grundriss der Patrologie, Freiburg in Breisgan 1906 стор. 211). Св. Амврозій, медиолянський єпископ, вводить в своїй престольній церкві єспівпсалмів на переміну по стихам в двох крилосах так, як се у перше було на Сході, особливо в Антіохії; з Медиоляну розповсюдив ся той звичай на цілім Заході. Пісня Gloria римської літургії є також східного походження (Rauschen op. cit. стор 180.) Початків вервиці або чоток (Шевченко, Чернець) в латинській церкві треба глядіти серед анахоретів єгипетської пустині так само, як з монашим житєм взагалі познакомлює Захід у перше св. Анастазій в часі йогого заточеня до Тревїру ариаяським цісарем Константином.

Тих кілька примірів доказує наглядно, що обопільного впливу на витворюване і дозріване обох найголовніших обрядів католицької Церкви годі заперечити¹⁾, і що той вплив був тим сильнійший і живійший, чим живійша була віра і взагалі релігійне жите християн — католиків тих часів, а прецінь нікому з тогочасних Отців Церкви не прийшло на думку побоювати ся златинщення або згреченя обряду. Та чи могло бути инакше? Чи могло розвинути ся то величаве релігійне жите, чи могла устояти ся єдність в вірі, та могутча ціха правдивости кат. Церкви, без ніякого обопільного впливу на обряди, яко зовнішній змісловий вислів тої віри?

Безглядну незмінність і неподвижність обрядів можна прийняти іно для тої Церкви, що в вірі уже більше не поступає, для церкви-ж, що злучена з осередком і жерелом правдивої віри така неподвижність обрядів немислима. Можуть собі приміром обрядовці російської Церкви перероблювати старі обрядові форми як хочуть, вони ніколи не витворять нічого нового, бо тим переробленим новим формам забракне внутрішнього змісту, а вели схотїлиб витворити щось дійсно нового, то вже то саме явило би ся відступством від віри синодальної Церкви. Ось чо-

1) Той обопільний вплив обрядів на себе слїдний впрочім до нині, особливо там, де оба обряди безпосередно стикають ся. В многих місцевостях нашої Архидиєцєвії, де католики нашого обряду живуть суміше з католиками латинського обряду, латинські євзащєники відправляють по своїх церквах нарастаєн і панахиди, розумієть ся в формі питомій латинському обрядови, а навіть читають на гробах подїбно як у нас в день Зісланя св. Духа, хоч все те не звїсне на Заході. В самім Львові, як я се чув від парохїян, несуть вірні латинського обряду хлїби до костела — звичай не знаний навіть Грекам, а чисто наш походженем, — просячи о відправу над ними єгзєквів за уєопших.

му глибоше думаючи представителі православя в Росії мають таку відразу до всяких змін в обряді. Се впрочім признає російський знавець церковної старини Н. Покровській, хоч яко православний не добачує гаразд причин того прояву, коли так пише: „Византійці вь вопросахъ воззрѣнія релігійознаго обряда не отличались широтою воззрѣнія и терпимостію; таково же было ихъ отношеніе и къ релігійозному искуству. И дѣйстви-тельно, они успѣли настолько править къ русскому сознанию, что сами русскіе стали смотрѣть на всѣ измѣненія вь этомъ дѣлѣ, какъ на отступленіе отъ вѣры.“ (Очерки памятникоевъ христіанской иконографіи и искуства. Втор. доп. изд. С.-Петербургъ 1900 стор. 269).

Таке консервативно-вороже становишко візантійця, що жив після грецької схизми і православного русского насупротив «новшеств» в обряді, на яке жалувть ся учений російський археолог, в зовсім оправдане, судячи з його становишка яко православного, ніколи не дасть ся оправдати у католика найчистішого навіть грецького обряду насупротив „облатинченъ« нашого обряду.

(Докінчене буде).

Свяц. Стефан Білинський.

Модерний юдео-христіяннізм або новий спосіб борби жидівства з Христом.

I.

В С Т У П.

Ніхто иньший а Жиди, се ті правдиві „погибші вівці з роду Ізраїлевого“. Вони то погордили символом життя, краси, мудрости і любви, вони то не хотіли признати чудесного і благодатного впливу небесного Сонця, хоч воно так ясно на їх

земли сіяло, вони то відірвали ся від жерела правди і науки, бо злоба взяла у них верх над розумом, а месть і жадоба пімсти над справедливістю.

І так по нинішний день!

На кождім місці, на кождім кроці, де лиш можуть, поганять сьвяте імя Христа з таким завзятем і замилуванем, немовби се була єдина їх ціль на землі.

Того, що в висшім і ідейнійшім зміслі виповнив місію Мойсея-Освободителя, бо визволивши жидів з неволі духового Єгипту і вирвавши з рук пекольного Фараона, показав їм дорогу до обіцяного, небесного Ханаану, прозвали не Jeschu-a = Ісус — Спаситель, а пропускаючи навмисне послідну букву (Ajin), називають Ісуса — Jeschu або Jischu.

Рацію і значіне перекручуваня імени Ісуса толкують рабіни в сей спосіб: Ісус (Jeschua) творив себе Богом, а в талмудичнім трактаті Sanhedrin „заборонено вимовляти імя божка“, тому треба тим іменем помітувати, висьмівати, виклинати, а то і до прокляну уживати тим більше, що самі букви єврейскї азбуки Jod, Schim, Wau укладають ся найкраще в кабалістичну формулку і мають подвійне значіне jimmach schemo wesichrono: нехай на віки пропаде єго імя і память і Jeschu Scheker Wetoéba: Ісус фалшивий бог і страховище¹⁾.

Щобиж талмуд не остав одинокою того рода лектурою для них, а ще більше для зависного сьвіта, пішли правовірні жиди в перегони із своїми сьвятими і неомильними рабінами та розкинули отсі цьвітки ненависти до Ісуса-Спасителя в роді бодяків, колючок і терня по літерацкких ринках і книгарнях.

В 1904 в. пр. виставлено на виставі одної жидівскї книгарні в Лондонї книжку п. н. J š v (чит. Jeschu). До якого рода належала отся книжка і що було її змістом, легко догадати ся, тим більше, що вистарчить наголовок, бо много сама через себе говорить повисше вказана причина скороченя назви Ісуса та кабалістичне значіне букв J š v²⁾.

Та не лиш Ісус єсть предметом погорди у Жидів, але і сьв. апостоли і сьв. Євангеліє і сьв. тайни, одним словом, все, що є християнське.

Сьв. апостолів прозивають згїрдно відступниками-апостолами, відпавшими від закона Мойсеєвого³⁾. Сьв. Євангеліє на-

¹⁾ Joh. Andr. Eisenmengers, Entdecktes Judentum, überarbeitet von Dr. Franz Xaver Schieferl. Dresden. 1893. S. 524—528:

²⁾ Krauss, Das Leben Jesu nach jüdischen Quellen, Berlin, 1902. S. 249—253.

³⁾ Prof. Dr. Hermann Strack, Jesus die Häretiker und die Christen, nach den ältesten jüdischen Angaben, Leipzig, 1910. подає за Архип. Пліону, Amolo (841—852): §. 10: (p. 301.) „Sanctos apostolos impie immutato vocabulo appellat apostatas, tanquam non missos sed refugas legis suae. Evangelium... ipsis propria lingua malitiosissime immutantes vocant Havongalion, quod interpretatur Latine iniquitatis revelatio“. S. 16.

вають або Avon-gillajon — по нім. Sündenschrift, грішне письмо або Avengillajon — по нім. Unheilsschrift, злорадне письмо.

Хтож цікавий зацікавитися ще основніше, якою то тьмою всіляких прізвищ і епітетів вважаться Жиди поганити імя нашого Найсвятішого і Божественного Спасителя та що думають про сьв. тайни, особливо про Найсв. Т. Евхаристию та взагалі про нашу католицьку Церкву і віру, сего відсилаю і горячо кожному поручаю жерельно і совісно опрацьовану книжку Joh. Andr. Eisenmenger's, професора орієнтальних мов на університеті в місті Heidelberg з 18. ст. п. н. Entdecktes Judentum, твір на ново оброблений і сьвіжо виданий Dr-ом Franz-ом Xaver-ом Schieferl-ом в Дрезні 1893 р.

А роблю се тим охотніше, бо годі повтаряти те, що усякому чоловікови стає остогидне.

Ненависть до Христа загнала Жидів так далеко, що зірвали навіть з найдорожшою і найсвятішою традицією своїх найкращих часів, чого перед Христом ніхто бувби не поважився про них і подумати, іменно: наказали співати XX. псалом усім Жидам-одновірцям, що заселюють землю від сходу сонця до западу, по всіх синагогах і молитвенних зборах тому лише, що в псалмі тім змальовано і оспівано у поетичній формі всю велич і маєстат маючого прийти Месії¹⁾.

І чи дивувати се тепер, що жиди перші стоять в рядах антихристиянських, боввих таборів? Що перші виточують гармати, достарчають амуніції, напинають луки і кидають смертоносні стріли в сторону Христової інституції, Ёго сьвятої, як Він сам... Церкви?

Та все на сьвітї кінчить ся. Із за пустих, чорних та зловіщих, громових хмар продирає ся і визирає як побідник — золоте, ясне, погідне сонце.

Годі не занотувати, що і в жидівскім, ворожім нам таборі зазоріло, проясвіло. Не зовсім, не зовсім, але таки на наших днях наступив в сьвітогляді модерного юдаїзму знаменитий і характеристичний в своїм роді зворот.

Чи борці вже утомили ся, чи по 20. віках прийшли до пересвідчення, що шкода жертв і труду, що лучше змарновані сили повернути у иньший бік, чи може лише причаїли ся, що-

¹⁾ In tantum odium Domini Jesu Christi exarserunt, ut ab Oriente usque in Occidentem per omnes regiones transmarinas et cismarinas, in quibus Judaei habitant, mandata miserint, ne ullatenus in sinagogis suis psalmum XIX. (hebr. XX.), qui sub specie orationis totus de manifestissimo Salvatoris adventu scriptus est, decantarent... Tulerunt igitur psalmum, qui per tot saecula in conventu synagogae quoditum inter caeteros fuit decantatus, eumque usque in adventu Christi sui ommimodo silendum esse decreverunt. — Zmierz Amola „contra Judaeos“ §. 10 (301) гл. Dr. H. Strack, op. cit. S. 17.

би противника обманити і в засідку загнати, не знати, досить, що серед гамону і клекоту незаметно якомсь гармати затихли, стріли притупили ся, а на побоевищі під Голгофтою чомусь то самі передові Жиди цікаво гейби до сну на боевих трубах — сурмах заграли, та не до приступу, а таки, таки до відвороту... мельодійно, дружно і солодко.

Генеза сеї появи безперечно дуже интересна, тому забрав ся я дещо про неї сказати і нашій християнській суспільности.

В 1900 р. звернув ся Американець George Croly з листами своїми до що найголовніших і найповажніших жидів-корифеїв, що репрезентують нинішній, модерний, культурний сьвіт на поли постулу і науки з проханем дати йому відповідь на питанє, що думає теперішне, модерне жидівство, а зглядно його передові заступники, про Ісуса з Назарата. Була се отже на велику скалю розписана анкета. Відповіді, які наспіли, появили ся зараз в 1901 р. в додатку до праці Tarry thou till I come (Newyork)¹⁾.

Клясичні і що правда незвичайно цікаві для нас ті відповіді появили ся опісля в німецькім перекладі з відповідними, річевими поясненнями і критикою, а тим самим є і для нас доступні. Зібрав їх Lic. Joh. de le Roi, Pastor in Schweidritz і видав п. н. „Neujüdische Stimmen über Jesum Christum в Липску 1910 р.

І отся то брошурка о 54. сторінках спонукала мене підняти ся отсеї праці, підійти ближше і прислухати ся уважвіше интересним жидівским виводам і голосам про Ісуса тому, що і нашу Галичину заселює велике і поважне число Авраамових сянів і потомків, отже горячим, хоч безпретенсіональним моім бажанєм є, щоби голоси ті про Ісуса дійшли до відома ісповідників юдаїзму і нашої землі, а по друге, щоби показати, ні — перед очи поставити — нашим інтелігентнішим кругам і верствам як далеко зайшли ми в своїй поступовости, коли нас християн Жиди завстидали, бо стали поважніше і основніше від многих християн займати ся і студіювати жите Христа, ба що більше, а тим самим і слухніше, що Жиди стали вже висше цінити, більше почитати тай інакше про Христа виражати ся від всяких охрещених, поступових, забуваючих ся у нас так часто, ралігійних індиферентів. Буде се болуче обвинене, але на жаль слушне і справедливе.

(Дальше буде).

¹⁾ Гл. Stimmen aus Maria — Lasch. LXXX. 3. Miscelen. Moderne Juchenchristen.

Антін Стельмах.

Бог у вселенній.

Важна роля наук природних.

„*Noûs πάντα διέκδοσιν*“⁴. -- Розум все устроїв. -- Так вчив вже колись старинний мудрець Анаксагор. Хоч розумови тому приписував він лиш устроєне світа, а не сотворене, бо матеріяльні первні вважав він вічними, все таки серед сучасних матеріялістичних доктрин, філософія його вступає на висший педесталь, і в устроєню вселенної добавчує силу незмірного розуму.

Однак висші й взнеслійші погляди на вселенну являлись в старині як незначні огники й проблески, що вскорі із смертю їх творців гасли, так що прочі брили в мутній воді матеріялізму.

Та того рода матеріялістичне поняття світа, не лиш мало місце у старинних, воно виступило ярко і в новітніх деяких філософічних системах.

Се тому, що обсервація природи й її явищ відбуваєсь не раз дуже односторонно, а се конечно вести мусить до неґації висшого принципу, реґулюючого посередно матеріяльні первні вселенної.

Що найвисше деякі трудні комбінації пояснюють ся внутрішніми силами природи а все инше зводить ся до механічного руху матерії. Природа проте лиш повагою свого слова має пояснювати днесь перші і найважнійші проблеми, та не лиш пояснювати, але й розвязувати; так принаймні думають моністи, що не подають на неї сталого й ясного означеня.

Якеж значіне має в дійсности те слово „природа“, думаю на те відповідь найлучшу дає вчений Пеш словами: природа є се внутрішній існуючий¹⁾ в річах принцип, на яким опираєсь єство всіх річий, що приписує їм їх заховуване ся.

Иншими словами, природа, се якийсь внутрішній закон, що детермінує кожду річ, робить її тим а не иньшим, і прямує її до певної означеної ціли. Розумієсь закон сей сліпий, і сам себе несвідомий.

¹⁾ Tilmann Pesch S. J.: Die grossen Welträtsel, 3 Aufl. Freiburg 1907. Bd. I. ст. 571.

Від нього проте, від тої природи зависить устрійство цілої вселенної, а докладне її пізнане мусить конечно дослідника застановити, звідкиж знова ся сила, ся природа, й мусить вести до узнаня, а що найменше до відкритя першої, независимої розумної причини.

Однак до такого заключеня можуть лиш дійти й доходять ума неупереджені, що слідають за правдою для правди, без згляду на те, яка вона буде, мила чи ні.

Іншого рода дослідники, головно з табору матеріялістичного, що першої розумної личной причини узнати не хотять, перестають вже на викритю властивої природи, її сил і як кажуть відвічних законів, і дальше вже не глядять, впевняючи, що вже більше нич відкрити не можна, а все, що виображає собі чоловік поза тим, по за властивою природою, в ілюзію ума, чистим фантазматом, чимсь трансцендентальним, для досліду не доступним, і тому все, що не підпадає під дослід позитивної науки, не має в собі ні крихітки об'єктивної, дійсної правди.

Розумієсь, се лиш софістерія.

Так ставсь не один з дослідника природи філософом, що з області собі добре знаної переходить дуже часто до менше знаної, а загал тоді думає, що коли першому вірилось для його поваги, то й в спекуляціях філософічних також можна і належить йому вірити.

Так повстають ложні системи, що тішать ся великою кількістю приклонників лиш тому, що або творці їх суть визначними й заслуженими повагами в науці позитивній, або що нові науки й теорії відповідають на пів зісутій натурі людства.

Се передовсім находить місце в нашій добі, де всякі здобутки науки виставляєть ся проти многих правд теїзму, а явища природи пояснюєть ся на спосіб механістичний, виключаючи тим самим розумом установлену доцільність. Моністичне пояснюванє явищ і чудів природи виславляєть ся як найрозумнійше лиш тому, щоб повалити перші й найважнійші правди релігійні, щоб відтак довести до знесеня надприродних моральних законів.

Всякі знова погляди християнські або навіть лиш теїстичні належить, після них, вичеркнути із спису правдивих і розумних тому, що вони не мають жадної предметової вартости, а суть лиш витвором замішаня й так недоспілого еще людського ума.

Певно, що деякі погляди в сьвітогляді християнським не мають днесь такої стійности, як давнійше, але се лиш тому, що се були опівії й погляди індивідуальні, які загал міг приняти, а міг й відкинути. Чому їх прийняв, се пояснюєсь тим, що сучасна суспільність не знала правдивого стану річи, а скоро перенималась якиминбудь поглядами індивідуальними.

Но все таки питання, що суть основою теїстичного світогляду, мимо поступу новочасної науки, стоять даліше непорушні, а що дивнійше, що коли борба завзята проти них повстає, вони відбирають власне оруже ворогів і ним не лиш боронять ся, але й все з борби побідно виходять.

Світогляд теїстичний має під обою основи трівкі й непохитні, бо слідить природу, яка для него є теологією, і на основі огляданої дивної краси у вселенній і доцільности, доходить до узнання першої, духової, розумної причини.

Розважаючи і обсервуючи природу мимохіть мусимо звернути увагу на пречудну доцільність ві всіх трех світах, неорганічним, ростиннім й звіриннім, і поставити ділемму, що або є доцільність є посереднім витвором якогось розумного Бства, або повстала случайно. Позаяк прийняте случаю в тім разі не може видержати розумної критики, як се і на иншій місци буде доказане, тому мусимо вернути до першого і прийняти Розум, що все устроїв і всім управляє.

На се дає нам історія ума людського геніяльних своїх свідків, від часів найдавнійших аж до тепер. Від старинних аж до послідних віків були вчені теолоґія, між ними Сократ, Плятон, Цицеро, Коперник, Картезій, Кешплер, Ньютон, Ляйбніц, Евлер, Квіве, Ампер, Вольта, Коші, Фляммаріон і инші.

Але як давнійше так і тепер теолоґічне пояснюване світа має своїх противників. В старині між иншими атомістів, опісля матеріалістів, позитивістів, деяких панґейстів, а наконєць дарвіністів, для котрих Дарвін механічними чинниками розв'язав проблем доцільности.

Загально беручи, всі противники доцільности, або єї як факт заперечують, або пояснюють інакше, як в дійсности пояснити належить. Сі другі признають доцільність, але не відносять єї до ніякого розуму, не роблять єї заміреною¹⁾. Чи справедливо вони судять, покажет ся низше.

Вперед треба розглянути, чи взагалі існує яка доцільність, а коли вона є, в який спосіб єї пояснити.

Доцільність в природі.

Коли ми бачимо — каже Др. Гасерт²⁾ — що трудні комбінації по сто разів повтаряють ся і все мають той самий наслідок, тоді пізнаємо там стремління до цілі.

¹⁾ Пор. X. Dr. Kaz. Wais: Kosmologia czyli filozofia przyrody (Bibl. dz. chrześć.) Warszawa 1907. str. 190

²⁾ Гл. Constantin Hasert: Antworten der Natur 4 Aufl. Graz 1898. str. 54.

Колиж проте має в природі проявлятися доцільність, то елементи її повинні так складатися, щоб творилося з них щось заміреного і щоб сю ціль осягали вони все, мимо нераз неприхильних обставин.

Щоб сконстатувати в природі факт доцільности, або його заперечити, треба розглянутися ві всіх трех сьвітах, неорганічним, рослинним і звіриним.

В сьвітї першим пробиваєсь доцільність вїшна або як називає її проф. Вайс¹⁾, відносна, бо основуєсь на взаїмнім відношеню одних річий до других.

Гляньмо лиш у простори вселенної, а там міліони тїл небесних кружать з незвичайною скорістю і одно об друге не завадять. Чому спитаємо? Хто стереже сеї пречудної гармонії? В тій цілі власне установлений закон гравітації всесвітної, що велить притягатись тілам в прямім відношеню до мас, а в відворотнім до квадрату віддалень. Планети, що кружать довкола сонця, мусять отже відбувати дороги по різно видовжених еліпсах, а сила відосередна мусять рівноважитись з притягаючою, бо в противнім случаю всі планети полетїлиб у безвісти.

Якжеж не має око й розум людський доглянути ту доцільного урядженя, ту, де найменше навіть збочене з правої дороги моглоб потягнути за собою страшну космічну катастрофу.

Земля наша від сонця є віддалена округло 20 міліонів географічних миль. Поспішним поїздом дорогу сю можнаб відбути за 337 лїт, а сьвітло потребує на се всего около 8 минут²⁾. І чиж ся віддаль не є цілковито примінена до всякого житя на землі, а спеціально людського? Колиб те віддалене було менше, жар сонїшний спалив би все що є на землі. Колиб знова ся віддаль виносила около 600 міліонів миль, як у Нептуна, велике зимно зморозилоб все, бо сонце не мало би тоді сили ogrіти землю.

Те саме мусимо сказати о масї і о силї тяжести нашої планети. Колиб була земля так велика як Юпітер або Сатурн, тоді сила, з якою вона всі тіла на своїй поверхні притягає, булаб так велика, що порушуване ся живючих тепер на землі звірят сталоб неможливе. Заяць перестав би бігати, а мусїв би повзати, орел не взїс би ся висше як голуб, а чоловік наче яким великим обтяжений тягарем, падав би раз у раз на землю мов та мала дитина, що доперва вчить ся ходити.

Колїб знова земля була так мала як Меркур або місяць, тоді наші рухи булиб так хиткі і непевні, як якого піяка, кож-

1) Гл. X. Dr. Kaz. Wais op. cit. ст. 191.

2) Про ті давні і чудні а майже непонятні числа в царствї авїад читай в книжцї X. Dr. Fr. Gabryl-a Filozofia przyrody, Kraków-Warszawa 1910 ст. 14—36, також Д-р. П. Кюг-а: Житєві питання (з нїм.) Львів 1912. Ч. I. ст. 62—68.

дий легкий удар поваливав би нас на землю, а воздух був би так рідкий, що не міг би піддержувати життя звіринного ¹⁾).

Подібно є з круженем землі довкола єї осі. Колиб вона такого обороту не робила, малибисьмо пів року дня а пів року ночі. В часі довгої ночі — як каже справедливо Врорс ²⁾ — все вимерзлоби, а в часі довгого дня жар сонця спалив би все, принаймні в країнах горячих. Житє тоді яке небудь а передовсім його розвиток духовий майже неможливе.

Вправді те гарне в своїх видах і ріжнороманітності житє розвинулось на нашій планеті дякуючи того рода умовам, про які згадано, але питаю, чому як раз ті условини є конечні до розвитку життя а не інші? І в тім власне ми бачимо доцільність.

А зійдїм дальше на нашу землю. Як гармонійне й доцільне є уложене самих елементів на ній!

Не все є в углем або крицею, не все глиною або гранітом, або якою рудою. Заходить в природі пречудне розміщенє тих елементів, відносно до ріжних потреб земного життя. Рослинам треба ріжнородної почви, то сухої то глиняватої то пісковатої и т. д., а много елементів великі услугу віддає кожній людині. Яка гарна доцільна зависимість; один елемент служить другому, а оба може третому і т. д.

Звернім еще увагу на факт кристалізації. Кожда хрусталь стремить від самого свого початку до певного означеного виду, який є для неї цілюю. Вона стремить до означеної скількості граней, до отвітних кутів брилових, до певної скількості углів, до свого сталого питомого тягару, до певної скалі твердості; і хтож не бачить тут стремління до ціли?

Возьмїм знова инший елемент, воду ³⁾. Склад хемічний води полягає на злучї 2 частий водня і 1-ої кисня (H₂O). А колиб так лиш невелика скількість цияну получилась з одною частиною водня, повстав би квас, який затроїв би цілу воду. А прецінь сего ніколи не бачимо. Вода має три стани сціпенїлости, сталий, плинний й газовий. Чиж ту природа не ділає доцільно і корисно для нас і нашої землі? Представмо собі, як виглядала земля й житє ва ній, колиб яраз вода почала істнувати лиш в однім стані сціпенїлости, пр. лиш як лід або газ? А скількість води, чи не є для землі добродійством? На нашій кулі є ³/₄ води, а ¹/₄ суші. Наколиб води місто ³/₄ було ²/₄, тоді більша часть землі замінилаб ся в пустиню, з тої причини, що

¹⁾ Гл. Prof. Dr. Georg Reinhold: Die Welt als Führerin zur Gottheit. Mergentheim 1912. 2. Aufl. ст. 145—146.

²⁾ Гл. Fr. Brors T. J. Prawda (з нім.) Tlum. F. F. Warszawa 1910. cz. I, ст. 85.

³⁾ Пор. Fr. Brors T. J. op. cit. ст. 82—84.

хмари не моглиб пари водної так далеко заносити. Свідчить о тім Африка, що не маючи близко ріжновидних заток і півостровів як пр. Европа, мусіла в нутрі замінитись в непроглядне пісковище. А без води не моглиб жити ні рослини, ні звірята, ні людина, бо без води не малаб навіть і інших напиків.

Дальше, вода формує долини й гори, їй як зазначає Брорс, ціла навіть краса природи завдячує своє існуванню.

Вода також своїм фізичним своїством робить із себе виімок з прочих тіл.

Із щоденного досьвіду знаємо, що вода є тяжша від леду, тому лід може по ній плавати. Се походить із того своїства води, що вона при 4 С має найменшу містимість, а тим самим найбільший тягар питомий, а понизіше і повисше 4°С містимість єї більшає. При 0°С вода замерзає на лід і тратить $\frac{1}{10}$ часть свого тягару, і тому може бути на верху води. А хтож не знає, що сталоб ся, колиб були закони інші? Колиб лід був тяжший від води, тоді він падав би все на спід, на верху вода знова замерзлаб, так що вся вода мусілаб перемінити ся в лід, а тоді всяке жите для звірят водних є виключене. А подумаймо лиш, що сталоб ся з теплом землі, колиб $\frac{3}{4}$ єї поверхні були вкриті грубим на кільометри навіть плащем леду, а всюди инде омотувалиб землю ріки срібними ледяними стягами?

А сам воздух, чиж не є доказом доцільного уряджєня? Атмосфера нашої землі має те своїство, що теплі лучі сонця допускає до неї, натомість охоронює землю від утрати власного тепла. Чиж не бачимо ту наче якої дивної опіки? Без того штучного плаща малибсьмо на землі дуже низку температуру, що дуже відємно ділалоб на всяке жите, а може навіть і зносилоб його¹⁾.

Жите чоловіка як і звірят зависиме від воздуха. В склад воздуха входить 20 частей кисня й 79 частей азота, притім трохи квасу вугляного й пари водної. Колиб було за много азота (н. пр. 82) або за мало кисня, люди удусилиб ся в протягу кількох хвиль, бож знаємо, що при 7% кисня починають ся вже вскі замішєня а при 3% насгупає смерть від удущєня²⁾. Колиб у воздуху було за мало квасу угляного й люди й звірята жити пересталиб.

Коліб угляноводні находились на землі в більшій скількоєсти (в копальнях є в малій), ціла атмосфера замінилаб ся в огонь. Хтож тоді змігби втічи перед загальним пожаром?

Не обертав би ся воздух разом з землею, тоді панував би у нас все страшний оркан, а вскорі знищив би цілу землю.

1) Після одних — 500 С, після інших більше бо навіть — 1000 С. аж до — 2000 С.

2) Пор. Гнат Хоткевич: Жите, Львів 1912. ст. 8-9.

Наколиб верства воздуха була два рази висша (а доходить вона до 100 кілометрів), або вага воздуха о половину тяжша, не моглибсьмо жити на землі. А прецінь инші гази є від воздуха тяжші¹⁾.

Перейдїм тепер до свїта рстинного. Кілько див природи бачать ту наші очі? В одній, першій клітині містить ся потенціально ціле найвисше навіть уорганїзоване єство. З неї опісля розвинєсь чудна рожа, або яблонь шляхотна, або південний дактильник. Від самого вже початку стремить ся клітина до певного викінченого типу. Сей власне є цілюю даної клітини. Тому справедливо кладе Шопенгавер вагу як раз на те подиву гідне мистецтво орґанїзмів. Кождий орґанїзм є після нього якимсь не до висказаня викінченим архитвором, до чого філософ Gutberlet²⁾ додає, що се вимагає надлюдскої трансцендентної волі, бо слїпі понуки, які приписуєть ся хибно найпростїйшим істотам, не змоглиб витворювати й дальше розвивати так дивних творів штуки.

Кожда рстина шукає в землі за спеціальними собі соками, а инших не побирає. Чому так? Чи вона може розуміє, яких їй соків треба? А самі природні закони від нікого не зависимі, слїпі, нерозумні, і також сего не понимають, ні не розбирають. Кінчики корінїв у рстиян осмотрені суть охоронними шапинками в тій цілі, щоб не дізнали в землі ушкодження. Корінцями побирає рстина соки з землі, а щоби розвести їх по цілім рстиннім орґанїзмі, на се служить їй цілий систем клітин, цївок, волокон, до яких дістаєть ся корм згаданими корінями, наче якою ссучою помпою.

Листем рстина віддихає, бо побирає з воздуха кисень, а віддає двоокис вугляний. Листем може побираєна з землі вода парувати, бо на нїм є отвори. Тому в часі посухи згадані отвори звужають ся, так що зовсім майже зникають, а щоби знова в часі зливи за много води не вливалось тими норами до клітин рстинних, тому ті отвори суть на єноді листків, а не на верху.

Тільця зелени можуть розкладати безводник вугляний й творити крохмаль лиш при помочи лучів свїтла й тому все звертають ся листки до свїта.

А скількож насїня мати-природа обдарила болончастими крильцями, щоб вітер міг їх далеко розносити в цілі розмножуваня?

Гляньмо також по польних нивах і левадах. Серед буйної трави видніють пьвітки польні й далеко заносять вонь своїх пахучих олійків. Спитає цікавий на що те все?

1) Гл. Fr. Brors T. O. op. cit. ст. 80—81.

2) Гл. Prof. C. Gutberlet: Der Wille in der Natur (Natur und Offenb. Bb. 4. Münster i W. 19 4.) ст. 516.

Ся вонь і яркі краски цвѣтів приманюють комахок, зда- лека вже на те вражливих, і вони прилітають і запилюють цвѣтку. Те лиш дивне, що для комах ся вонь притягаюча й мила, а для рогагого товару вона відстрашаюча й тому він їх не спашує а лишає, щоб росли. Звіря знає докладно кожду шкідливу, та пригожу поживу. Та знає те є несвідоме, воно походить з ін- стинкту. Лінней¹⁾ каже, що рогагий товар поїдає з усіх рогин, які можливо йому дістати, лише 267 родів; зате не поїдає 218 родів. Вівця приймає 387 родів а полишає 141; коза споживає 449 родів, а не рухає 126, підчас коли кінь признає лише 262 роди їдомих рогин, а гордить 212 родами.

А як цікаві й богати в доцільний устрій є рогини звані комахоїдними?²⁾ Живлять ся комахками, а до сего мусять мати отвітний біологичний устрій. До таких належать *Sarracenia purpurea* (багряна коробка) і *Nepenthes distillatoria* (збанчик). Перша з них замешкує східну часть північної Америки. Листе їх так збудоване, що творить наче який лійок, як у першої ро- стини, або збаночок, як у другої. На верху отвору находить ся бляшка листкова, що може отвір навіть замкнути. Тому що ли- сте такої рогини має звичайно дуже красну барву і то яскраву, як багрянну, червону, зеленаву, тому комахки думаючи, що се цвѣт, злітають ся до неї, щоб напиться солодкого нектару, що находить ся коло згаданого отвору в лійку або збаночку. Але шукаючи за тим присмаком входять комахки до лійка або зба- ночка, й впадають сейчас у воду, що находить ся на його дні. І тепер комаха мусить гинути, бо желези, що там находять ся напускають до води плину, що мясні части розпускає й травляє, подобно як сок жолудковий. Деякі слабші комах гинуть сейчас, а сильніші хотять видобутись, але нутро лійка є найжене звичайно острыми волосками, зверненими в долину, так що вязень- втічи не може. В той спосіб кормлять ся рогини частями ор- гавічними, що їх всисають в себе стінки листка.

Подібний примір дає нам також комахоїдна рогина Аме- рики північної мухоловка (*Dionea muscipula*), що в особливий спосіб ловить мушки й від сего одержала назву. У насаді біла сеї рогини біля землі є розетка листків, а кождий з них при кінци складаєсь з двох половин, що можуть до себе нахилитись, як листки книжки. Береги кождої половини осмотрені суть кільцями, що при замиканю обох половин між себе заходять. Колиж отже комаха сяде на бляшку листка, обі части замика- ють ся, й так ловлять вязня. Тоді желези, що суть в горішній

¹⁾ Гл. Д-р. П. Кюг: Житєві питаня Львів 1912. Ч. I. ст. 59. також Prof. Dr. Georg Reinhold: Die Welt als Führerin zur Gottheit. 2. Aufl. Mer- gentheim 1912. ст. 150.

²⁾ Поп. Prof. Dr. Józef Nusbaum: Wiadomości początkowe z biologii. Warszawa 1898. ст. 36-42.

часті листків, видають сок і сей розпускає й травить м'яккі часті тіла комашого, які висає бляшка листка. Опісля обі половиді розтвиряють ся, а останки нестравлені вітер звіває.

На більшу увагу заслуговує ще цікавий цвіт филинника ¹⁾. Оцвітіння його є довгою цівкою при насаді банячковоато розширеною. Середина цівки оцвітіння осмотрена є волосками звисаючими в діл. Комаха обсіпана вже чужим пилком входить до середина, запилює доспілі вже знамена, до яких причіплюєсь чужий пилко. Але позаяк пиляки филинника еще не доспіли, тому мусить комашка довше задержати ся, а не пускають її найжені в долину волоски. Вона тріпоче ся, й дотикаючи головок пилочних, прискорює їх дозріванє, а коли воно прийде, пилочні головки отвиряють ся, а комашка обсіпавшись свіжим пилком вилітає, бо найжені в цівці волоски сейчас по запиленю в долину опадають. Замітне й се, що скоро лиш комаха вилетить, тоді береги оцвітіння загинають ся, так що можуть закрити отвір до цівки, бо дальші відвідини комах вже злишні.

Взявши отже під увагу тих кілька примірів мусимо признати, що цілий устрій рослини є дуже, а часом й задивляючо доцільний. Ціле єство її має запевнене бутє, але розумієсь не від себе, а лиш обусловлюють його предивні закони вселенної. А що такі суть, о тім нема сумніву. Бо звідки беруть ся ті листки у рослини, такі а не инші, мережані гармонійними яркими барвами? Звідки пахучі олійки у польних цвіток? Або чи може желези в листках комахоїдних рослин, повстали случайно, чи случай наказав їм розпускати мясні часті зловленої комашки? Чому волоски филинника опадають в долину, аж по запиленю цвіту, а не скорше? Чи ж може рослина розуміє, що по запиленю треба отвір оцвітіння вже замкнути? А хто поучив знова рослину, що в часі посухи треба пори в листках звужати, щоб ними вся вода не випарувала?

Всі ті питання змушують нас в шуканю правдивої відповіді узнати закони певні вселенної, які нею правлять. Мусить ся їх прийняти й ними пояснювати доцільні стремління в єввітї рослиннім, бо самим рослинам приписувати розумне діланє, се льогічний абсурд. Із доцільних стремлінь рослин бачимо, що вони підлягають якимсь невмолимим законам, які конечно ведуть до узнання першої розумної причини, як творця тих законів. Самі вони не мають розуму, а коли розумно ділають, то видно, що ними радить Розум і Розум їх установив, а сей власне називають теїсти Богом.

Переїдїм тепер до єввіта звіринного. Хтож не знає з господарства, що видатність конюшини завсичть від польних чмелів? Вони головно переносять пилко в конюшини, з пиляків на

¹⁾ Пор. Prof. Dr. Józef Nusbaum: op. cit. ст. 109—110.

стовщики. Від їх отже буля зависить запліднене й урожай ко-
нюшини.

А пригляньмось скомплікованим умовам симбіози рослин і звірят ¹⁾. Зворотникові рослини, як *Rosa Banksiae*, або дерева. *Asacia spadicigera* і *Cecropia peltata* часто бувають об'їдані з листя декотрями гусівницями та хрущчками. Щоб забезпечитись перед напастию тих сотворінь, входять ті рослини наче в яку світлу з певними родами сильно кусаючих і хижих мурашок. Сі мають в пнях тих розгин догідні коритарі, а надто великі засоби солодкого меду, виділюваного спеціальними железами рослин. За се відвдячують ся мурашки тим, що вигублюють немплосердних ворогів тих рослин не лиш кусаючи, але досягаючи непрошеного гостя квасом муравельним, що діткливо парить.

Подібний примір симбіози заходить також між муравлями, а малими комахами мшицями (*Aphiliae*). Сі названі коровами мурашок догоджують їм солодкою виділиною, що єї мурашки дуже люблять, а яка для мшиць є не потрібна, тим більше, що зліпляє їм ніжки й вони не можуть ходити. За се мурашки будують для них обори й боронять від ворогів.

Звірята, менші чи більші, що служать за поживу иншим, мусять ся дуже розмножувати й тому не дивно, що деяких комах в часі літа є тисячки.

З досвїду знаємо, що дальше й легше літають ті птахи, що кости в середині мають порожні, що при такій самій витревалости й силі надає їм легкості й еластичности.

(Дальше буде).

о. Евстахій Цурковскій.

Очевидцеві на єго заміти в чч. 11—12 „Ниви“.

З огляду на добру волю Очевидця, не хочу лишати єго без поясненя з моєї сторони, тим більше, що Очевидець стоїть

¹⁾ Пор. Prof. Dr. Józef Nusbaum: Op. cit. et. 129, 132.

в своїх поглядах на нашу історію на цілком протилежнім становищі від мене, єсть представителем найскрайнійшої опозиції і тому справа загальна домагає ся того, щоби заняти ся поглядами Очевидця і ріжницю межи нами вирівнати. З порядку річи випадало би починати поясненє з точки, яку підносить автор. Автор пишучи о моїй статі каже, що статя має лиш історичну вартість, але що до анальоґій, які я випроваджую з тих історично політичних подій, він зовсім не годиться на них. Як з того видно, головною річию у автора суть „анальогії“. Що однак автор розуміє під тим виразом „анальогії“, се полишив собі самому, бо розуміючи анальоґію, як єї розуміти належить, то булиб то такі самі або подібні случаї де інде, значить ся, я беручи за основу нашу історію, писав бим на єї основі о чім іншим. Сеж так автор не розумів і розуміти так сей вираз годі, тому гадаю, трафлю в думку автора, коли подам поясненє до головних точок, в яких розходять ся наші погляди. Тими точками суть то два періоди в нашій історії, в яких в першім доглянув я нашу красшу добу, а в другім наше лихоліте; автор видить навпаки в першім наше лихоліте, чи то, як виражає ся автор, добу для нас убійчу, а в другім с. є. по зірваню консолідації і від сполуки з радикалами, бачить автор нашу добу красшу і, як виражає ся, епохальну, називаючи її новою ерою.

Ріжницю ту свою мотивує автор тим, що будьто я представив події надто субективно і бракує їм обективности. Мотив сей подає автор голословно, не опираючи єго на ніяких доказах.

Придивім же ся тепер, з якою обективністю приступає автор до своїх замітів?

Говорячи о старорусинах, автор не вдаючись в ніякі мотиви, називає їх відразу „зрадниками і людьми безідейними“. Чи так виглядає обективність, незалежність від свого я?

Полишаючи на боці таке обективне трактованє річи автором, хочу приступити до того, що мав автор на думці, а то русофілізм старорусинів.

Говорячи о радикалах каже автор: радикалізм не повстав сам від себе, не прилетів як саранча десь з вітрами — бурями, ані як яка зараза.

Добре, а чи то само не має ся відносити і до русофілізму старорусинів і то в більшій єще мірі, як до радикалізму?

Возьмім на перед, що первістний русофілізм старорусинів не слушно стягає ся до тяготіння до Росії. Уживанє мови церковної дало многим повід до посуджуваня їх о русофілізм. Що не слушно, причину того подав я в моїй статі. Тепер приступаю до поясненя русофілізму наших старорусинів. Русофіліство у наших старорусинів не заперечую, було оно, але хто

знав їх, тих давних наших русофілів, знає також добре, що не були то русофіли ренегати, що тяготілиб до Росії політично яко ірредентисти, а були се русофіли по конечности психологічній, яких витворили не рублі, ні якісь там користи, а чисто і просто обставини домашні, міжнародні, конечність часу.

Як сказав я, коли Галичина прийшла під Австрію, Руси не було. Русь творила одна верства народа, котра була заневолена і погорджена. Все інше, що звалося інтелігенцією, було спольщене і дивилось на того мужика з горда і то, що звалось руске, було в пониженю. Тим, що приходилось будити нашу Русь, приходило конечно помагати собі. Якаж поміч могла прийти будителям нашим на руку? Кудя не оглянутись, все було нам противне. Що лишалось нашим першим будителям? Чим мали они одушевити, чим вляти і скріпити руского духа? Не лишалося їм нічо іншого, як серед загальної погорди сказати до пригноблених; дивіть, за кордоном все, що там жие, се наші братя, дивіть, як они там панують, які там пани, як кланяють ся они Богу, дивіть, так як ми*). А в перших початках о різниці говорити не було як, впрочім не придалоб ся було, бо пригноблених пригнобленем не підносить ся, а назва приняла ся від Поляків, котрі були учителями і все, що жило за кордоном, називали Москалями або Росіянами, отже та назва прилипала мимохіть. А чи ті перші наші будителі були безідейні? Безідейним єсть іно той, хто журить ся про себе, а не про загальне добро. Колиж будили і збудули ту Русь і дали її основи до ествованя і змагали до цілковитого єї визволеня і зрівнаня в правах з другими, то чейже до безідейности вчисляти не можна, бож жили для загального добра, для справи народної.

А чи мали з того які приемности або користи? Читаєм з житя Маркіяна Шашкевича про Авдиковского, що сей мало що не переплатив житем, що відважив ся заманіфестувати себе публично яко Русин. Чиж то було що виімкового? Се було в часах, де була уже потроха розбуджена Русь, а можна представити собі, що могло діятись давнійше серед нації, котра за своїх часів винаймала жидам наші церкви, не позволяла в білий день ховати своїх людий по свому обряду? Я памятаю добре єще ті часи, де в Тернополи р. 1861 Поляки повибивали вікна в льокали, де Русини поважились урядити для себе баль. І в тім було нарушене стану посіданя. І колиб не поліція і войско, хто знає, чи не мусілиб переплатити житем. Абож такі давні часи, де наші виборці ішли до голосованя під нападом з'організованої шайки ни них з камінями і палками і як котрий з виборців хотів боронитись, був зараз арештований за уличну бійку? І тут чули нарушений свій стан посіданя. А що діялось

*) Так пояснювати генезу русофільства мабуть годі. — Редакція.

по селах в часах передвѣборчих? Агітація хочби найлекша і як найзаконнѣйша рѣвнала ся злочинови гідному того, щоби виступала жандармерія і непокоїла найспокійнѣйших мешканцѣв в їх хатах і обійстях або зводила для страху протоколи з ними.

Суть то річи, котрі діялись о много пізнѣйше, в часах більшого освідомленя і часах лекших, бо конституційних, а щож доперва діялись могло в часах початкових, де під зглядом права казали: Бог високо а цѣсар далеко! Якаж серед таких случаїв була для підтриманя людий рада? Не було що, як казати: не бійте ся, нас є більше, богато і таких, що мають власть, якби що до чого, наших ворогів закидалиб і шапками. Тож русофілізм був ту конечний (? Ред.) для обдуреня і підтриманя духа. А чи можна добачити в тім брак ідейности? Русофілізм був ту лиш середником педагогічним (? Редак.).

Пригляньмо ся тепер, чи консолідація вадила що розвоеви народного слова? І то ні. В часі конституційнім „Слово“ було органом для всіх, коло котрого горнулись всі писателі, Богдан Дідицький печатав їх твори і як знаєм, був першим, що видав твори Федьковича приписавши від себе у виданю вступне слово. Друкарня ставропігійска печатала твори і письма народовцѣв усе. А що виданя старорусинів не вадили нікому, знати можемо по тім, що ті їх виданя залагали по магазинах.

Русофіліство їх було, як підніс я, натура психологічної, котрого і по конституції не могли покинутись, видаясь виданими на ласку і неласку Поляків. Русофіліство піддержало, як бачимо, правительство само, бож старорусини бажаючи добити ся прав для свого народа, хотѣли показати, що они мають за собою також когось.

Щоби старорусини мали нам зашкодити аж так далеко, як каже автор, „що власне та консолідація зі старою партією, з русофілами, се лихо наробила, що правительство до рѣшти віддало Русинів на поталу Полякам“ — за обективну річ також брати не можемо. Знаємо прецінь всі, як старорусини уходили за партію рядову, за що називано їх загально Schwarzgeldberami, чого Поляки стравити не могли і називали їх згїрдно „святотюрцями“. Отже тим самим шкодити нам не могли. Колиж прийшов рік 1867, котрий віддав нас Полякам на поталу, они вийшли ту з гонором, а тому завинили більше ми самі, як висказав ся я о тім попередно. По році 1867, що прийшло нам скрутно, се були уже наслідки р. 1867, за які не відповідають старорусини, наступила зміна часу, де ми почули ся у возі Ягайлоньскім і побачили, що не правять нами Німці а Поляки. А щоби оправдати свій гнет над нами, мали на то у Відни свого міністра, котрий, як знаєм з діяриїв єго, поставив собі за задачу рити під Русинами, предствявити їх в очах правительства яко небезпечних. А щоби не виглядало се на пустомельство, зааранжовано сцену з зрадою державною в р. 1882. А як в дійности виглядало з сею зрадою державною, о тім висказав

ся я попередно також. Що змінились часи, винен сему був головно рік 1866, як сказав я попередно, а і крихту не винні сему старорусини. І в тих змінених часах не відступили від діла народного, не показались яко десперати, як виражаєсь о них автор, а йшли солідарно з народовцями, на скільки домагалась сего загальна справа і при тій витревалій праці прийшло до р. 1890, де прийшов приказ до зробленя правового ладу межі Поляками і Русинами. В чім покривдив нас рік 1867, моглисьмо хоч в части відзискати тепер, прийти конечно до якоїсь національної автономії, — як писали німецькі часописи: *Wäre dieser Umsturz nicht gleichbedeutend mit einem Umschwung zum Besseren?* Та прийшло до „нової ери“. Але чи можна за те їх, се єсть тих старорусинів, назвати „зрадниками“, як то обективно робить автор? І чи можна поступоване таке називати жебраниною, як то робить автор? Сеж була іно щира, витревала горожанська праця, котра доводила до овочів. Колиж мимо того, мимо таких утруднень, при консолідації прийшло знов до серіозної хвилі, де таки то, що відложило ся, мало прийти до успішного кінця, мав затягнутись на нашій хаті якийсь дах, ми мали мати свою власть і статись хоч трохи якимись господарями у себе, — прийшло до розбитя сеї консолідації через радикалів, як висказав ся я о тім попередно, а що доперва автор витає яко „нову еру“, кажучи: „Доперва тепер зачалось наше народне жите без русофілів, що занечистили нам нашу українську хату“. І се єсть обективний розслідок нашої історії, проголошуваний публично печатію?! По такім крпкїм привіті приходить ся нам запитати: О щож ми боремо ся, як праця о свій дах має називати ся занечиченем української хати, житем жебраним хлібом?!

Очевидець висказує свою радість з такої ось причини: „повстав клич „Рідної школи, питоме жите економічне, „Сільський Господар“, сотки товариств кредитових по краю під зарядом „Союза ревізійного“, „Достава“, „Гостинниця“ і проч. Не знаю, чи є що фалшивішого, як такі річи вязати з радикалізмом. Преці знаєм всі, що радикали, ідучи за вказівками Драгоманова, не були за повільним і поступенним розвоєм, були противні всему, що сей лад моглоб підтримувати і були противні всяким економічним чи просьвітним організаціям, змагаючи до насильного перевороту хотіли викликати атмосферу, яка видала француску революцію. Що так єсть, нагадаю авторови хвилі, які підніс я в попередній статі, коли „Просьвіта“ хотіла перемінити свій просьвітний статут на просьвітно економічний, радикали були перші, котрі сильно противили ся такій зміні. І се не случайне, а річ їх програмова.

Випадків таких міг би я авторови начислити без кінця. Ту нема на се місця, але пишу о тім в статі іншій, яку автор буде міг собі вичитати. Як Очевидець хотів би цофнути ся гадкою в зад, то міг би пересьвідчити ся, як ті радикали писали бро-

шури, що наш хлоп єще за добре стоїть, щоби спосібний був до революції, що треба більше пролетаризувати, отже у пляні їх є спролетаризованє. Революція малаб увінчати такі бажаня : ґрунта панські і сьвященічі мали би перейти на власність хлопів. І кличі такі були підношені і нашими послами в парламенті і рівночасно українськими послами в російській Думі.

Що рух згаданий Очевидцем припадає близько в ту пору, як наступило наше зірванє з консолїдацією, то правда, але не вяже ся з ним. Згаданий рух вяже ся з таким рухом з стори польської.

По зірваню нашої консолїдації, коли радикали викликали аграрний стрейк, бодай до сєго признавались, тогли то Поляки стали старатись о забезпеченє себе ту у східній части Галичини і тогди то Козловский піддав гадку акції польонїзаційної через закладанє читалень *Szkoły Ludowej*, Рейфейзенок, в чім пособляв їх Видїл краєвий, каплички і костели і школи.

Коли Поляки розвинули таку пекольну против нам акцію, кинулись до контракції і ми. Ми не єсьмо люде ініціятиви, а до акції потребуєм усе принуки і така широка народна наша акція пїшла за спонуку Поляків.

Вязати ту акцію з акцією радикалів належить до оптичного обману, а не до історичної правди. Очевидець пишучи інакше, видно, не брав активної участі в руху, а тим менше слїдив рухи противника.

Але акція така чинна, яко акція теперішного ладу, не підходить під програму радикалів, котрі яко противники теперішного ладу, старають ся єго поборювати і називати все то, що ми робили, „назадницьким“, „клерикальним“ „заскорузлим“, а все то, що стягає до поборюваня того ладу, отже акцію негативну, „поступовостію“.

Партія радикальна єсть проте тою партією, котра по думці Очевидця показує зуби і з того згляду єсть для Очевидця симпатична.

Придивім ся тепер, які то зуби і против кого звернені? Зубами тими суть виступи против свого духовенства і Церкви і против власної народности.

Кожуж можуть ті зуби поводити або бути страшними? Могуть служити лиш до докомплетованя організації для нашого противника, можуть бути єго виручником, де той чує ся безсильний.

А підорванє морали, чи то єсть нічим? Очевидець радує ся сотками кас і іншими інституціями і каже, „якби так давно той розлам був набрав таких форм, як отсе днесь сталось, тоді булови ціле наше політично народне жите інакше виглядало нині“. Згадаю, що всі ті піднесені Очевидцем інституції не є щось цілком нового, бо много з них було уже позасновуваних,

котрі пізнійше розвинулись. Але гляньмо на них, чи ті всі інституції вистарчать для нас, як буде брак морали? Перше не було кас, але при повздержности, при морали, хоч не було і зарібків, гроші були у кожного в скрини, в коморі і нарид мимо злиднів був непобідимий, нині при підкошеню морали, гроші хоч є по касах, але що раз менше є їх дома, і хоч суть хороші зарібки, але що раз більше іде ся до кас, грозить що раз більше бубен. Шільд не поможе нічо, як не буде відповідати єму середина. Чи то можна витати яко „нову еру“? Або то розлюзоване, о яким згадував я попередно, можна витати яко „нову еру“? Або можна називати „новою ерою“, если то, що називає апостол ділами тьми, як неповздержність, безвстидність, перестають бути темними і стають бути буденними? — Можна підтягати під „нову еру“, коли замість евангелія Христового проповідує ся евангеліє Драгоманове, ширить ся анархія? А що Драгоманів єсть апостолом анархії, нехай Очевидець, коли сего сам не видить і не вірив би мені, повірить д-ру Франкови, котрий в фейлетоні „Діла“ назвав єго анархістою, а котрого яко знатока Драгоманова прийняти треба.

Каже Очевидець, що ми съвященники не маємо чого бояти ся революції духової, а я кажу: шож може бути страшнійшого від такої революції, чи не єсть се копанє для нашого народа пропасти і готовлення єму загибели? Каже Очевидець: „Я занадто сильно вірю в могучість нашої католицької Церкви, щоби она могла захитати ся від леда якої партії“. Певно, що Церков не захитає ся, але она має пасти, сторожити свої діти, і то, що провадить на загибіль, недопускати, щоби се звати „ідеєю“, як то робить Очевидець.

Що утворив ся радикалізм, я годжу ся також на те, що говорить Очевидець, що не прилетів він як саранча і що була до єго повстаня причина.

Причиною було скрутне положенє для противників в консолідації

Тим не хочу єще казати, що партія та пійшла съвідомо противникови на відсіч, але знаю лиш те, що пануюча нація має все у себе такі партії, яких єї потреба. Так діє ся в цілій Азії, в Африці, в Австралії і єсьм пересъвідчений анальогічно і в тім случаю.

Хвилю, де в консолідації ми доходили до якої такої хати у себе, називає Очевидець жебраниною. Нехай би та хата була собі, якою бути би хотіла, але щоби була, то при дбайлости можна розробитись якось, о власних силах прийти до чогось, але до чого провадить нас та дорога, не знаю.

Очевидець чи не видить, що ми що раз гірше слабнем. У Відни малисьмо давнійше наших заступників в міністерстві просьвіти, росли і на універзитеті і респектовано більше язык по урядах, чи се вчислити до успіхів нової організації?!

Каже Очевидець, що причиною радикалізму було, що староруска партія була противна просвіті народа, немов то противна була, щоби діти хлопські не ходили до школи Гадаю, чи не сьмішна така бесіда; а хтож впливав на то, щоби діти селянські ходили до школи, хто творив стипендійні фундації, творив бурси і причиняв ся до піддержаня їх? Ішло то все разом без ріжницї на партії.

А чи радикали суть за просвітою? Чи не наслухав ся Очевидець або бодай не начитав ся, як на вічах або зборах їх, виступають вічно против інтелігенції. Нехай Очевидець прочитає собі „Подільске Слово“, як перед виборами до парламенту против Д-р. Голубовича викриказ конціпент адвокатский д-р. Гукевич: нам не треба інтелігенції. І так діє ся всюда. І се єсть „ідея“, „нова ера“?

Признаю, що єсть се „нова ера“, але не для нас. Певно, що справляє она і радість, але не нам. Затирають і руки, але хто? Я радив би Очевидцеви глядіти на справи більше оком душевним, як тілесним і над нашим пониженем ридати, а не радувати ся. Хиба, що самоубійство буде счеркнене з декальогу і піднесене до геройства.

Так виглядає образ, коли задивляться будемо на справи об'єктивно, а не суб'єктивно.

ПРОПОВІДЬ

на 16 неділю по С. С. Д.

О справедливости Божій і одвічальности чоловіка за свої діла.

В нинішнім св. Євангелию показує нам Ісус Христос в притчі о талантах строгу справедливість Божу, після котрої кожде добре діло буде відповідно надгороджене, а зле строго покаране.

Ото — говорить св. Євангелиє — оден пан відїзджаючи в далеку дорогу, розділив своє майно (таланти) між слуг своїх.

По якімсь часі вернувши, — зажадав від них рахунку. —

І тогди прийшов перший, що одержав 5 талантів і приніс свому панови других пять, за що пан похвалив єго і надгородив гоино.

Так само і другий, що одержав два таланти, приніс дру-
гих два і також дістав похвалу і велику надгороду.

А третій — лінивець, — що одержав оден талант, зако-
пав его в землю і не приніс своему панови жадного зиску.

За те зістав покараний тьмою кромішною, де єсть вічний
плач і скрегіт зубів.

Тим паном, то ніхто инший, — як Господь наш Ісус Хри-
стос, а слуги — то суть люди живучі на землі.

Так як ріжні суть слуги, — так само ріжні суть люди.

Є много на світі грішників, котрих всі почитають і слав-
лять, а є багато знов чесних-убогих, котрі в біді і нужді коро-
тають свій вік.

Можні грішники розкошують за життя, а навіть як умруть,
то з великою величавостию їх ховають; а чесні-бідаки бідують
від малку, всі їх понижають і допчуть як ту траву при дорозі,
а по смерті нема навіть кому відпровадити їх на місце вічного
спочинку.

А нарід побожний, дивлячи ся на те все дивує ся і не-
раз нарікає: „Чи нема Бога на небі? Чи вже неправда і крив-
да взяли верх над справедливостию“? О ні, християнине! Є
Бог — котрий все бачить, є справедливість Божа, котра нікого
не мине.

Прийде час, — для декого він вже недалекий — зажадає
Ісус Христос рахунку, подібно як той пан в нинішнім св. Єван-
гелію. — Сам Ісус Христос потверджує тоє кажучи: Прийде
Син чоловічий в славі Отця свого і з ангелами своїми і тогди
відасть кождому після дія его. (Матей XVI. 27).

І най ніхто занадто не спускаєсь на милосердіє Боже. —
Справді нераз Бог дов о терпить грішникови, — але коли міра
терпеливости перебере ся, наступає справедлива кара. Дятого
в нинішній науді треба нам розважити: 1. о справедливости
Божій і 2. о одвічальности чоловіка за свої діла, щоби поки
час поправити своє житє і заслужити собі на вічну щасливість.

I.

Знав я одного пачкаря з над границі. — Бувало добрі
люди толкують ему: Не йди — кажуть — за границю, бо тя
зловлять тай біда.

„Або то мені першина“ — відповідав він зухвало. — Стеж-
ки знаю як свої кишені, ніч темна — москаль спить, а на ви-
падок можна викупити ся або і кулькою почастувати. І пійшов.
— Але тим разом ему не пощастило. — Де найменше сподівав
ся, — там его зловили. — Не допомгло ему нич, що в себе
змовляв: мені не першина — москаль спить і т. д.

Подібно поступають собі деякі люди. — Жиють, як би Бога не було на небі. Нічим для них закон Божий, для них їх грішні похоти законом.

Нічим для них встид і ганьба перед людьми, они собі кпять зі всіх добрих і чесних, торгують справедливістю, мстять ся за найменше ухилене, суть пострахом для цілого окруження.

Жиють безбожно, тай ще говорять: „Згрішивем і щож злого мені стало ся“?

Тільки часом — пригадає їм сумліне про справедливість Божу. Але тогди они вмовляють в себе, що нема Бога, нема суду, нема ані надгороди ані карі. — Так говорять, бо так їм треба. Але не розум — іно непевність та боязнь їм се диктує.

Бо хотай би хто і тисяч разів говорив, що нема суду, що єму все безкарно уйде, — то однак вийде так само, як той пачкар. Чи хоче — чи не хоче, колись нечаяно мусить стати перед справедливим Судією. А якаж то буде стріча?! Коли сини Якова стали перед Йосифом в Єгипті і він сказав до них: „Я ваш брат Йосиф, котрого ви продали“, — они так настрашили ся, що слова не могли до него промовити.

Подібно і грішник, коли стане перед Богом і почує грізні слова: „Я є той Бог, котрого ти через ціле жите ображав“, почувши ті слова зі страху оніміє, бо страшно єсть впасти в руки Бога живого.

Щобись переконав ся о тій правді, згадай лишень на кілька примірів строгої справедливости Божої.

Перший примір бачимо на Ангелах.

Бог сотворив множество Ангелів. Всі они були добрі — красні і щасливі. Бог вивисив їх над всі сотворіня, украсив многими совершенствами. — А однак за оден тільки гріх і то мислю поповнений, скинув їх з неба до пекла і они стали на віки нещасливими.

Другий примір строгої справедливости Божої бачимо на перших людях.

Бог любив Адама і Еву, дав їм рай до ужитку, наділив їх надприродними дарами, они були дітьми Божими, не мали ніколи умирати, — а однак за оден гріх і то в річи на око маловажній, Бог їх тяжко покарав.

Они утратили рай, безсмертність і небо раз на все — і то не тільки они самі, але і всі їх потомки.

Третій і то найнагляднійший примір справедливости Божої то сам Ісус Христос.

Коли наші прародичі жалували за свій гріх, — Бог умилосердив ся над ними і обіцяв прислати Спасителя, котрий би їх відкупив від гріха.

Але чоловік був за слабій, щоби задоситьучинити справедливости Божій, ддятого сам Син Божий зійшов з неба на землю, жив ту в бідноті і пониженю, а потім протерпів великі муки і смерть хрестну, щоби лише повернути людям назад ласку Божу. — Тож коли дивиш ся християнине на Ісуса розп'ятого, знай, що то неумолима справедливість Божа прибила Ёго до хреста, знай, що Бог не пощадив навіть Сина свого, щоби лише було задосить учинено справедливости Божій.

Наглядний доказ справедливости Божої маємо також на народі Ізраельскім. Бог вибрав ёго з помежи всіх народів, опікував ся ним і провадив, як добрий Отець свої діти; але коли той нарід замість бути вдячним відвертав ся від Него, пророків не слухав і забивав, а вкінци посунув ся до такого злочину, що убив навіть Сина Божого, Бог ёго тяжко покарав.

Войско римске облягло Єрусалим. — Голод, меч і зарази здештуквали мешкавців; а вкінци, коли по завзятім бою місто зістало здобуте, велика часть людности зістала винищена, а прочі пішли в неволю. Саме місто Єрусалим зістало збурене, що не зістав камінь на камені, як то проповів Ісус Христос 70 літ наперед,

І від тої хвилі Жиди — без сьвятині, — без вітчини, розбігли ся по цілім сьвітї. — Погорджувані всіми — а часто і переслідувані, суть наглядним доказом строгої справедливости Божої.

Крім того знаю много людей молодих, здорових, без котрих не обійшла ся жадна забава, жадна п'ятика і бійка в громаді — До злого були перші, — до церкви і медом не прилягнеш.

І щож стало ся?

Ото одному розпуста підкосила здоровле і силу і він набавивши ся мерзкої хвороби, марно зійшов з сего сьвіта.

Другий підчас якоїсь бійки так зістав покалічений, що потім зістав калікою на ціле житє. Третий розпив ся, — промарнував все, а потім пустив ся на крадіж, однак раз, другий раз зланий — більшу часть житя свого просидів в криміналі.

Так то Бог кождому платить по справедливости за ёго діла.

II.

Ми же, спізнавши з повисших примірів строгу справедливість Божу, — чиж не задрожимо, коли згадаєм на свої діла? — Ті діла осудять нас і поставлять по правій або по лівій стороні на страшнім суді.

До тих, що добре робили, промовить Ісус Христос:

„Прийдіть благословені Отця мого і унаслідуйте царство приготоване вам від початку сьвіта.

Ходіть ви сироти і вдови! Ото проліті слези ваші суть тут переховані і високо оцінені; ходіть в двори Мої!

Господарі! Ви були на малім загоні землі мені вірні; я видів ваші труди і праці, я видів піднесені до мене в молитві мозолями покриті ваші руки; ходіть до мене по надгороду!

Ходіть сюди чесні ремісники! За ваш труд і піт, за вашу утому, чекає вас тут вічне щасте.

Ходіть сюди урядники праві і сумлінні! Ви через ціле своє жите боронили невинність і стояли за правом; тепер будете царствувати зі мною.

Витаю вас невинно переслідувані і несправедливо засуджені! Витаю вас строгі каянники, чесні слуги і добрі панове! Ходіть до мене! Тут не буде більше ані сліз, ані смутку, ані боязни смерти; тут не буде ані ворога, ані зради — тут безпечні вічно будете зі мною тішити ся“.

О щасливі слези, котрі зискали таку нагороду. Благословені добрі діла, труди і переслідуваня, котрі заробили небо! Для такої нагороди щож є в порівнаню терпінє цілого жита? ДлЯтого навчає нас сьв. Павло: Ані око не виділо, ані ухо не чуло, ані серце того поняти не може, що Бог приготувив лю-блЯчим Его.

А тепер перейдїм на лїву сторону і подивім ся на злих Як непотрібне хабазе чекає спаленя, так они очікують засуду. А засуд сей говорить сам Ісус Христос; »Ідїть від мене прокляті в огонь вічний, приготований діяволу і єго ангелам“.

Щож за страх і смуток огорне засуджених!! Могли заробити собі небо, а заробили пекло! Щож за ганьба для них, коли Ісус Христос покаже їм і вчислить всі ласки, які їм в житю подавав, коли покаже їм рани, які за них протерпїв. — Ідїть від мене прокляті в огонь вічний, де не буде вже жадно-го милосердя, жадної охолоди, жадної надїї! —

Відїйдїть від свого Сотворителя, котрого не узнавалисьє, відїйдїть від свого Спасителя, котрим погорджалисьє. Відїйдїть від своїх братів, від родини і приятелїв, з котрими вже віколи не будете веселити ся! — Ідїть в огонь вічний, в тьму кромішню, де буде лише плач і скрегіт зубів. —

Тут зачнуть ся наріканя і проклони засуджених, на які лиш розпука здобути ся може: Проклятий най буде час народження мого, закличе неоден, прокляті родичі, котрі мене на світ видали! Прокляті наставники — учителї — сьвященники, — котрі нас не упоминали і не навернули на дорогу чесноти.

О якже утїшать ся діяволи, коли зобачуть своїх товаришів. — А кїлько їх і які там не будуть?!

Тут одєа особа, зведена обіцянками і намовами до грїха, учепить ся пазурами свого зводителя і буде проклинати єго і тримати ся єго на віки. —

Представте собі християни тих, що тут на землі жили в гніві і в гніві повмирали; представте собі їх ще по смерті, по суді Бога, як оден другого дусить, мордує в пеклі і буде мордувати на віки. —

Представте собі п'яків, що то пропили свій маєток, свою честь, сумління і присягу, они і дальше пють і будуть пити, але за кару лише полоніть огненну.

Злісники, котрі в злости тут на землі — громами, хворобами, шляками і чортами других частували, там в пеклі ніколи не перестануть проклинати себе, других, а навіть самого Бога. Вся злість пекельна сполучить ся, щоби їм помагати, але все то їх не успокоїть, лиш ще більше додасть жару їх пристрасти.

Будуть там кривдителі і злодії; деякі ще не мали часу спожити чужої страви і будуть вічно єї в устах обертати.

Інші пригнетені людскою кривдою, хотілиби позбути ся свого тягару, але вже за пізно, людська кривда тисне їх на сам спід пекла.

Ото в книжці п. з. „Побожні приклади“, читаємо, що оден чоловік провадив процес о кавалок ґрунту. — Процес був очевидно несправедливий, але він кривоприсяг і виграв з великою кривдою для свого ближнього.

Коли умер той неправий властитель, оден побожний чоловік мав обявлене, що умерший зістав засуджений на огонь вічний в пеклі.

По батькови наступив син. Він знав о несправедливо набутім ґрунті, але не звернув. — В коротці умер і душа его прийшла на те саме місце мук, де вже сидів его отець. „Отче“ — каже він — „посунь ся глибше, най я засяду на твоім місці“. —

Наступив внук, третій несправедливий властитель ріді. — І той знав або чув о несправедливім процесі діда, однак тримав ґрунт, а умерши прийшов на те саме місце, де був его отець і дід і закликав жалісно: „Посуньте ся глибше — най я сяду на ваше місце. — Нещасний дідо, ти своєю кривоприсягою стягнув сюди ціле своє покоління“. І так йшли наслідники за наслідниками, аж доки не заспокоїла ся справедливість Бога.

Християне! Приклад той хочайби був тільки сном, а не обявленем — як то побожна книжка описує, все таки поучає нас достаточо, що за кожний вчинок мусимо відповісти перед Богом, та що наслідки его відбивають ся нераз на дітях і внуках наших.

А коли Бог захче з нами рахувати ся, ніхто не викрутить ся, ані не випросить ся, як то нераз на світі лучає ся, що найгірший чоловік потрафить завсігди якось уйти ціло.

Нераз злодій зловлений на чужім коні, — буде крутити, що він его знайшов, або другому злодієви відоорав. — Зловлений в чужій коморі, — удає п'яного або дурного, а спільники і кривні так его нераз боронять, що і зроблять невинним як ягнятко. — Но памятай, що людей мож обманути, але всевідучого і справедливого Бога не обманиш. — Надармо будеш глядіти на Сьвятих, надармо взносити очи до неба і шукати там ратунку; — коли ти за жита не знав Сьвятих, коли ти ніколи не взносив очий до Бога, не доглянеш нігде милосердія, лиш строгий засуд на себе.

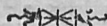
А на кінець щож з тої науки впливає? Ото жий чоловіче як хочеш, але памятай на то, що з свого жита будеш мусів здавати рахунок. Той час не далекий: може сего року, або сего місяця чекає на тебе суд, котрий відбуває ся сейчас по смерті кожного чоловіка, а при кінци сьвіта еще раз перед всіми людьми повторяєсь. — Роби отже добре, що хто може — і не спускай ся на милосердие Боже; бо Господь Бог хотяй тисячі з ласки спасе, то однак тисячі задля браку заслуг вічно погубить.

Збираймо діла добрі, милосердні, справедливі, сьвяті, гідні Найсьвятійшого, за котрі нам справедливо заплатять і надгородять. Амінь.

Василь Лиско, катехит.

Церковна літописьь.

Іменованє руского єпископа для Канади. Руским єпископом для Канади став іменований о. Микита Будка, префект рускої духовної семинарії у Львові. Номінат роджений в р. 1877, ординований в 1904 р. Яко префект викладав питомцям обряди і молитвослов. Був також редактором „Емігранта“ і душею товариства сьв. Рафаїла. Руска Церква в Канаді дістає в особі Номіната ревного католицкого сьв.щеника і щирого сина Руси-України. Многих літ!

Евхаристійний Конгрес у Відні і участь в нїм Русинів. На евхаристійний Конгрес у Відні вибрало ся з Галичини понад 1.300 Русинів. (Около 1.000 з львівської і станиславівської єпархії, а понад 300 з перемискої).

Причини схизматичного руху в Галичині. Редактори з „Gazety Kość.“ впали на оригінальний винахід. Враз із звісним кс. Бородзичом прийшли до заключення, що причиною всякого лиха в нашій Церкві, а передовсім причиною схизматичного руху серед нашого народу, се нічо иншого, а женитьба руского духовенства... Дотичні виводи читаємо в статі: „Podłoże prawosławia w Galicyi“. Головний доказовий матеріал черпає „Gazeta Kość.“ з „руского“ жерела, а саме з брошури о. Щепковича — „В імя правди“, де представлений руский клир і его церковно суспільна діяльність в „правдивім світлі“... — Ще оригінальнішу причину „православного“ руху у нас винайшов орган русофільських священиків „Галичанинъ“. Сей дневник в довшій статі: „Православний рух в Галичині“, добачує головну причину лиха в наших... єпископах... Наші єпископи — всі без виімку — се мазепинці, які увели до Церкви партійну політику і сим своїм кроком викликали в Галичині „православе“.

З братнього органу. В статейці: „Ze sfer ruskich“ подає „Gazeta Kość.“ (ч. 27) зміст дописи о. Заболотного (Zabołotznoho!), поміщеної в „Ниві“ (чч. 13—14) і слова нашого дописця: „Отже той сотрудник бере третій крейцар з парастасу, з мирования, з похорону...“ перекладає ось як: „Wikarzy dostają od proboszczów trzecią część dochodów z parastasu, bierzmowania (!!)...“ До сего додає „Gaz. Kość.“ з здивованем в скобках: „А więc biorą tam jakieś opłaty za udzielanie Sakramentów ś w.! (підчеркнене „Gaz. Kość.“). Редакторови з „Gaz. Kość.“, котрий бересь до рецензування руского письма, не знаючи рускої мови, поясняємо, що „мироване“ се не „bierzmowanie“, отже не sacramentum, а sacramentale... В дальшій числі, 29, (з 19. липня с. р.) звіщаючи про заложене ОО. Василіянами місіонарської школи в Бучачи і про целібат її будучих вихованків, додає від себе „Gaz. Kość.“ таку увагу: „Małżeństwo kapłanów jest tylko dotychczas tolerowane i to nie w Kościele katolickim, tylko w obrządku wschodnim“. (Підчеркнене „Gaz. Kość.“). Що се значить? До якої властиво Церкви ми належимо по думці о. Пехніка?

Нове гр. католицке єпископство. Папскою булею з 1. липня с. р. основано нове гр. кат. єпископство в Угорщині. Нове єпископство буде числити около 120 парохій з 250.000 вірними. Парохії вилучені з дієцезій: Еперес, Мункач, Великій Варадин і Шамос-Уйвар.

Третій міжнародний католицкий конгрес есперанцький. В днях 18—22. серпня відбув ся в Будапешті третій міжнародний Конгрес католицких есперантистів. Конгрес, що стягнув дуже багато учасників, між ними визначних католицких мужів, розпочав ся Богослуженем. В Конгресі взяло також участь немале число священиків. Найблизший, четвертий, Конгрес має відбутися в Римі.

Загальний 59. з'їзд німецьких католиків відбув ся в Аквіс-грані в днях 12. до 15 серпня. Учасників було понад 40.000. Ось спис виголошених на з'їзді рефератів: 1) Питане римске а свобода Святийшого Вітця. 2) Німецький закон проти побуту ОО. Єзуїтів в Німеччині. 3) Основуване католицьких організацій. 4) Участь католиків в пособлюваню місій серед диких народів. 5) Товариство сьв. Боніфатія для місій в діяспорі. 6) Товариство сьв. Рафаїла. 7) Стіваришене сьв. Землі. 8) Опіка над молодіжю. 9) Опіка над тими, що прибувають до міст. 10) Участь католиків в суспільнім житю. 11) Справа приватних урядників. 12) Стіваришене для працюючих жінок. 13) Католицький союз жінок. 14) Судова опіка в громадах. 15) Стіваришеня для німецьких католиків заграницею. 16) Ювелей місійного товариства сьв. іосифа. 17) Осередний союз католицьких захоронок. 18) Опіка і виховане занедбаной молодіжи. 19) Товариство сьв. Вінкентія а Павльо. 20) Поборюване публичной неморальности. 21) Жаданя в области народного шкільництва. 22. Стіваришеня католиків з академічним вихованем. 23) Союз сьв. Гільдегарди, що опікуе ся католицькими студентами. 24) Товариство християнської штуки. 25) Бібліотеки товариства німецької народної школи. 26) Кінематографи. 27) Шопиране католицької преси.

Приготованя до 200. літнього ювелею сьв. синода. В р. 1921 минає 200 літ від часу основаня „святийшого правительствующого Синода“. Синод заходить ся вже від тепер коло достойного відсвяткованя отсего ювелею, а саме оголошенем відповідних історичних публікацій.

Зближенє між англїканїзмом а російскою схізмою. Недавно відбув ся в одним з англїйських міст синод англїканської церкви, на котрім оголошено між иншими таку резолюцію: „Англїканська церква приймає з найбільшою вдячностю вість про основане російскою Товариства, котрого ціль завязати близші зносини між церквою російскою а англїканською і про затверджене статутів тогож Товариства сьв. синодом. Англїканська церква надїєсь, що благословенство Боже спічне на тім ділі і що наука та звичаї обох церков бідуть близше пізнані і ліпше поняті“. Часописи доносять, що російске Товариство повстало при нагоді побуту англїканських єпископів в Росії. Подібне Товариство, англїйске, має бути заложене також в Лондоні. Головою російского товариства є єпископ Евлогій.

Зрієт католицизму в Сполучених Державах. Коли протестантизм в Сполучених Державах постійно упадає (тепер числять там 194 протестанцьких сект), то католицизм з кожним роком змагавсь. Коли в р. 1790 зїстав іменований в Сполучених Державах перший католицький єпископ, то мав лише одну маленьку церковцю в Бальтіморє і заледви кількох сьвящеників ріжних народностей, а всіх католицьких душ було не більше, як 30.000.

Тепер число католиків в Сполучених Державах виносить 20 міліонів, які належать до 95 епархій, мають 13 архієпископів, 81 єпископів і 17.000 священників. Як скоро росте число католиків в Сп. Державах, можна собі з того уявити, що в р. 1911 перейшло на католицизм 33.247 осіб.

Самовбійства в Прусах. Після обчислень „Statistische Korrespondenz“ поповнило в р. 1910 самовбійство 8.179 осіб, 6.164 мущин і 2.015 жінок. В останньому п'ятиліттю (1906 до 1910) припадало річно пересічно 20 до 22 самовбійств на 100.000 осіб. У мущин число було розмірно завсідги вище, чим у жінок. Нахил до самовбійства залежить від раси і релігії, від віку, пола, стану родинного і суспільного. Причиною сумовбійств було в найбільшій частині божевілье, а дальше сум і жура, тілесні терпіння, жаль і стид, грижа совісти, нервовість, алькоголізм, сприкрене собі житя, пристрасти, гнів і сварки. Серед самовбійників було 6.338 протестантів, 1.538 католиків, 40 інших християн, 108 жидів і т. д. Стверджено, що найбільше самовбійств припадає на місяці май, червень і липень. Число самовбійств в Прусах постійно росте. Коли в р. 1878 було самовбійств 4.689, то в р. 1907 вже 7.643, а в р. 1910 — 8.179.

Бібліографічні записки.

Житєві питання. Апольоґетичні розвідки. Часть перша. Д-р. *И. Ключ.* Заходом Товариства Катехитів. У Львові, 1912, ст. 208.

Твір Д-ра Ключа се знаменитий популярний підручник апольоґії християнської віри, призначений для молодіжи. Перша часть сего твору займаєсь доказами істнованя Бога. Товариство Катехитів, бажаючи дати в руки нашій молодіжи апольоґетичну лектуру, навіть не могло зробити красшого вибору. Жаль лише і то великий жаль, що не постаралось о красше видане отсего перекладу. Сам переклад не злий, хоч і до перекладчика має читач неодну претенсію, як приміром задержане цілковито майже німецької складні, уживане таких слів, як „невіра“ в значіню „невірство“, як „духовна душа“, „обявлене віроісповідане“, „особий(?)“ і т. д. Дальше перекладчик не дбав зовсім о те, аби читач (і то ученик!) міг его легко зрозуміти. Подибуємо такі реченя, яких абсолютно годі розібрати, що вони означають (пр.

на ст. 3: „І все те, чим меркотане зірок“... і т. д.; на ст. 9: „Сєвдоволені самим бутем“... і т. д.; ст. 17: „Буте се спрчинное і удержує“... і т. д.; ст. 20: „Ми кажемо“... і т. д.; ст. 25: „Загальна віра“... і т. д. і т. д.). Та помимо того всього, як кажемо, переклад еше не злий. Але коректа вже не можлива. Коректор не має найменшого понятя про інтерпункції. Протинки кладе навгадь, чи треба чи ні, а найчастійше там, де не треба. Ошибок друкарских (а може самого перекладчика, зглядно коректора) на неодній сторінці по кільканайцять! Се вєсо сильно утрудняє читанє книжки. А не забуваймо, що книжка призначена для молодї жи... Аби прочитати книжку до кінця, треба доволі терпеливости. Чи сї хиби зроблять книжку популярною між учениками, дуже сумніваємо ся. На другий раз повинно Товариство Катехитів трохи дбалійше заходитись коло свого видавництва. При кінци еше одна увага, еше одно сьвідоцтво недбалости видавництва. На початку перекладу поданий зміст цілої книжки. Просимо лише порівнати отсей „зміст“ з правдивим змістом, а вистарчить, щоби мати понятє про дбалість, з якою заходило ся Товариство Катехитів коло отсего свого першого видавництва.

Христос між нами. Написав сьвящ. *Теодозій Лежогоубский.* Львів, 1912. Видавництво Тов. сьв. Ап. Павла, ч. 10. ст. 78.

В сій брошури пояснив Автор Пресьв. Тайну Евхаристії. З початку уживає Автор форми вукладу, дальше (в другій части) форми оповіданя. Воно якось разить такий скок.. Разять також надто богословські вислови в устах фабричного робітника. Та сє річи другорядної ваги. З самої теми вивязав ся Автор дуже добре, хоч не всюди задержаний тон популярний. Спосіб писаня живий, поетичний, притягаючий увагу читача. Ціль брошури, як видно з закінченя, приготувити наш нарід до віденьского Конгресу. Та чи не є сє муштарда по обіді?

Щоденні молитви. (Відбитка з малого Катехизму). Львів, 1911. Накладом Тов. сьв. Ап. Павла. Ст. 14.

Справа щоденних молитов була минушого року предметом широкої дискусії у нашій часописи. Були голоси за і проти. Нині стоїмо перед довершеним фактом: народний переклад щоденних молитов вже маємо. Переклад, виготовлений осібною Комісією, поміщено вперед в малім шкільнім Катехизмі. Тепер Товариство сьв. Ап. Павла видало переклад сих молитов (без церковного тексту) осібною відбиткою. Тут подано перекладом на нашу мову всі щоденні молитви. Чи сей переклад вдоволить наших вірних, можна сильно побоювати ся. Найважнійші тут, розуміє ся, молитви „Отче наш“ і „Богородице Діво“. Для ваги справи подаємо тут обі молитви в новім виді. Переклад Господньої молитви звучить так: „Отче наш, котрий еси на небесах, нехай сьвятить ся імя Твоє, нехай прийде царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі і на земли; хліб наш насущний дай.

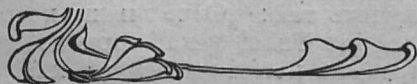
нам днесь і прости нам довги наші, як і ми прощаємо довжникам нашим і не введи нас у спокусу, но свободи нас від лукавого“.

Переклад Ангельського привіту: „Богородице Діво, радуй ся обдарована ласками Маріє, Господь з Тобою, благословена Ти між женами і благословений плід утроби Твоєї, бо Ти родила еси Христа Спаса, Освободителя душам нашим“.

Ось так виглядає переклад найважніших молитов, зладжений „комісією знавців“, переклад, що перед своєю появою народив стільки шуму, а по появі зівстав прийнятий мовчанкою. Чи може мовчанкою одобрена? Не думаємо. Ужите приміром слова „свободи нас“, а також „обдарована ласками“, вкінці „плід утроби“ не видаєсь нам дуже щасливим. При задержанню основних цїх оригінального тексту вражає також рідко у нас уживане слово „нехай“ замість „най“. Передовсім однак неумісне слово: „свободи“. У нас говорить ся „освободити“, „висвободити“ і т. д., але ніколи „свободити“. Се хиба якийсь дуже рідкий провінціалізм, коли не зовсім ново уковане слово. Думаємо, що такий переклад збільшить лише число противників молитов в народній мові. І се не булоби без оправданя.

Правда і обман. Написав *о. Ігнатій Погорецький*, ч. с. В. В. Жовква, 1912, ст. 156, ціна 50 сот. з поштовою пересилкою 55 сот. Набувати в Жовкві у ОО. Василіян.

Із всіх наших, на жаль, нечисленних публікацій, викликаних схізматицкою агітацією серед нашого народа, не на останнім місці треба поставити публікацію о І. Погорецького. Що до апольоґетичного розмаху і повноти змісту, стоїть вправді вище брошура о. Лежогубского „Де знайти правду“, але що до популярности і практичности праця о. Погорецького перевищує праця о. Лежогубского. Ціла брошура поділена на отсі три часті: В першій часті говорить ся про історію схізми у Греків і Русинів, в другій часті про різниці між православною церквою а католицкою, а в третій про знаки правдивої Церкви. Різниці порушені отсі: Що до Пресв. Тройці, що до Богородиці, Служби Божої, чистилиця, Папи римского, відпустів і набоженства до Н. Серпя Ісуса. Дальше говорить ся про значіне слова „православний“ і про постанови церкви. Значить, о. Автор обговорив всьо лише найважніше, суще, а обговорив в спосіб надзвичайно прозорий, популярний і займаючий. Для нашого народа й не треба мабуть основнійшої апольоґії католицтва.* Добре булоби подавати цитати з сьв. Письма або тільки в рускім перекладі, або подавати завсїгди (а не лише часом) побіч тексту церковного також переклад. Вкінці думаємо, що обговорювана нами брошура, яка знаменито надає ся до масового ширеня між нашими вірними, є трохи за дороґа. Такі брошури повинні бути якнайдешевші.

Всячина.

Вистава домашнього промислу в Коломиї під протекторатом Їх ц. і к. Високости Архикнязя Калоя Франц Йосифа і Архикнягині Зити від 21 до 30 вересня 1912.

Як поборювати радикалізм в нашій рускій суспільности?

Під таким заголовком помістив „Руслан“ в послідних числах (200—1, 2, 3, 4 і 5) інтересну статю, з якою кочемо зацізнати наших читачів. На поборюване радикалізму подає автор статі ось такі способи: 1) Кождий сьвященник нехай стереже ся особистих промахів якого будь рода... Своім поступованем треба зеднувати собі симпатію у всіх. 2) Треба викорінити звичайну у нас загоностість і необдуманість. 3) Коли щоробимо, то робім всі враз, а не поодинок. 4) В трудних справах порадьмо ся. 5) Осібняком не входім в ніякі союзи з противником, аві єму в нічим на власну руку не помагаймо. „З радикалами не робім ніяких церковних ані народних обходів. З Січами обходім ся як з конечним злом, бо ествующим. Іх до ніяких обходів спільних не уживаймо. Для їх прапорів в церкві нема місця, а так само церква не є місцем на маніфестації партійні. Ворогів Церкви усуньмо від брацтв і церковних інституцій, а в потребі по напімненю один другий раз відсуньмо їх і від сьв. Тайн і обходів та обрядових торжеств церковних похоронів, кумівства, сьвідків і т. д. Добре буває відмовити часом декому з важных причин християнського похорону“. (В сім уступі автор дописи неясний. Які то „радикали“ або „вороги церкви“, котрих треба виключати від церковних обходів, брацтв, церковних інституцій, а навіть від сьв. Тайн? Радикал преці не бере участи в жадних церковних обходах і торжествах, а коли бере, то він не радикал. А вжеж хиба радикал і ворог Церкви не буде приступати до сьв. Тайн! Сєж пахне абсурдом! Отже кого виключати? Ми не виключаємо, а притягаємо всіх до церкви і сьв. Тайн. Що до відмови похорону, то се повинно бути в дуже рідких випадках і ніколи без рішення єпископа. — 6) Часто говорім о кирини, ворогованю зглядом Бога і хибах ворогів Церкви. „Розчитуймо ся в брошурах і виданях радикальних, а вони достарчать нам багато матеріялу“. (Цікаво, що редакція „Руслана“ помістила отсей уступ. Таж за такі самі слова на стовцях тогож „Руслана“ велась так недавно еше завзята борба з „Нивою“. Щож на се скажуть ті молоденькі богослови, що так ревно поучували в „Руслані“ редакторів „Ниви“ звичайного катехизму?). Так само ширім між народ протирадикальні письма. — 7) Упросім котрусь християнську часопись, щоб реферувала всі напасти на віру, Церкву, обряд, духовність. (На нашу думку се тепер не потрібне, хиба в виімкових випадках. Коли наша суспільність

сего потребувала, значить, коли не було в нас еще такого освідомлення в тій справі, яке стрічаємо загально нині, „Нива“ реферувала точно всякі напасти наших ворогів. Нині се злишне.) — 8) Часто заходім до чтталень і товариств індеферентних та розговорами і часописами християнськими усуваймо упередження і милійні засади. (Знов те саме, що під 6. Просимо і тут прагадати собі, які громи синались на нас від дописців „Руслана“ за станицлавівску „Весіду“). Говорім часто проповіді о злій лектурі і часописах. Не обминаймо ні одної хвилі, щоб злі часописи і книжки вирвати з рук нещасних читачів. 9) Основуймо по церквах в закристіях бібліотеки побожних книжок. Працуймо над економічним двигненем народа, бо „хто нарід двигне економічно, за тим він і піде і буде его слухати“. 10) Не занедбуймо політики. 11) Спонуляризуймо засади християнської програми суспільної і вияснім справу Січи та нашого Козацтва. 12) Розкриваймо народови очи про наших ріжних радикальних патріотів по повітах. 13) Ніяке віче не повинно бути без нас і проти нас і проти нашої слушної справи. 14) Подбаймо про пресовий фонд і пресову організацію та агітуймо за „Місіонарем“ і „Основою“. 15) Відправляймо Богослуженя о упрощене ласк і перепошене за зневаги. 16) Мусимо подвоїти нашу ревність в церкві і школі. 17) Не занедбуймо і неграмотних. 18) Займаймо ся Касами, „Сільским Господарем“, торговельними Спілками. „Я скажу лиш то, що де сьвященик і тими справами інтересує ся, там в селі всі йдуть за сьвящеником. Се річ доказана. (Золоті і правдиві слова!). 19) Оказувати парохіянам прихильність, любов і ратувати їх в біді. Виступати проти хунівства і бути щирими оборонцями народних справ. (Також золоті слова!). 20) Треба нарід учити по християнськи жити і більше ціняти Христову справу, свою душу і спасене її, чим добро переминаюче. 21) В кожній парохії повинно ся вести „книгу проступків“. 22) В ціли взаімної акції против радикалізму в нашім народі треба сьвященикам і цивільним людям хоч раз на два місяці сходити ся для обговореня біжучих тем і випадків поінформувати ся, порадити ся, заохотити ся. 23) Де радикалізм розпускає свої загни, там радить автор закладати християнсько-суспільну організацію. В дальших уступах подає автор плян такої організації. Між иншим радить в проповідях і катехизаціях брати приміри з історії нашої бувальщини і історії церковної, всіх заблудших навертати розговорами і книжочками християнськими, не давати причин до нарікань і скарг за побиране надто високих требів і за нетакт. „Все робім з Богом, Церквою, лучім і даймо можливість народови розвивати ся у всіх областях побіч і через Церкву. Тоді не буде ніколи розчаровань і плачу на невдачі і невдячність. До злих товариств в парохії пересилаймо добрі книжочки і брошури, а людей підозрілих пильнуймо, як лікар хорих і дивім ся на них не як на партійних ворогів з ненавистію, але як на упавших або маючих упа-

сти налогових грішників. В серці нашім не повинно недоставати любови і до найтяжших ворогів Христових і все треба їм оказувати любляче батьківське серце тай жаль над їх упадком“.

Отся статя в „Руслані“ повинна би викликати дискусію.

Наші критики. Яких критиків має наше письменство, можна переконати ся, коли прочитає ся ч. 35 радикального органа „Громадський Голос“, а саме статю: „Галицький піп літературним прокуратором“. Задля оригінальності передруковуємо нїзше ту статю, пояснюючи від себе, що автор статі, д. М. Евшан, є головним співробітником „Літературно-наукового Вістника“. Ось та статя:

Якийсь Ник. Садовський, оден з численних зідіотілих співробітників „Руслана“, прочитав случайно повість Михайла Ядкова п. з. „Огни горять“. Ну, се очевидно не велика „подія“, коли хтось прочитає який твір, і то ще десять лїт по його виході. Але Садовський зробив з того велику квестію і не міг витримати, щоби про сю „подію“ не написати в „Руслані“. Твір Ядкова він скваліфікував як дуже неморальний і шкідливий — і се примусило його забрати слово.

Своїм ідіотичним елюкубраціям дав Н. Садовський заголовок: „Модерністичний напрям у нашому письменстві“. (Див. „Руслан“ ч. 186). Довідуємо ся відси, що наші модерністичні письменники старають ся о те, щоби з людей зробити не диких скотів, але ще гірше скотів...“, „що кожде звіря самиця, носить свій плід протягом означеного часу, та не бере такої отруї, ані не кладе на себе камінних плит, як героїні модерністичних новель, що у модерністичних письменників — одним словом — нема ніяких моральних засад, ніякої етики, що вони убийники молодих душ, різунки найблагородніших почувань, гробарі життя, здоровля, щастя наших синів і доньок.

Бувби певно не мав нагоди сказати таких глибокоумних слів сердешний піп (думаю — що хіба пізнати „пана по колевах“; на щось подібне може здобути ся лише „наш“, галицький, відомий з своєї ординарности піп), — якби випадково не дістала ся до його рук повість Ядкова. І властиво до Ядкова ті уваги й відносять ся. Слуга Христовий не міг стерпіти в тій повісті страшного зісуга і порнографії і публично запротестував проти модернізму в нашій літературі.

На глупе уїдане можна-би не відповідати, тим більше, що не маю ніякої надії переконати чоловіка очевидячки хорого на умі, та опанованого манією порнографії. Тут нічого не вдієш простованем фактів, виказанем бездонного неучтва, брехні, ординарних наклепів на нову українську літературу, та її авторів, — бо, кажу, нема способу переконати чоловіка хорого. Можна-би толерувати такі напади Н. Садовського і не звертати на них ніякої уваги так само, як ніхто не звертає уваги на систематичне уїдане в „Галичанині“ о. Кобилянського на Шевченка Пес бреше, вітер несе!... Але.. єсть прецінь границі поміж дивацтвом а божевілєм. Та ціла глупа базгранина, перестає бути оста-

точно смішною і починає бути небезпечною, як їдь скаженої собаки... Як такі „науки моральні“ мали-би стати загально уживаним нашим духовенством, то хиба прийшло-би ся заборонити взагалі писати нашим всім визначнішим письменникам і віддати ся в опіку апашів в сутанні á la Н. Садовський.

І тому не можна плазом цускати подібних вибриків здегерерованого ума. Треба нарешті ударити по пальцях таких нескромних панів як Садовський, показати їм, що жите літературне і взагалі жите публично, не потребує їх курателі ані контролю. Бо се занадто зле може для них скінчити ся. Коли в повісті Яцкова Садовський не може стерпіти точок по слові „обійми“, бо ті точки ведуть його уяву „туди, куди весною або в осени літає песяча тічня“, і в цілім твоєй бачить тільки порнографію, то нехай не читає таких творів. Видно вони не для него писані, а для людей з більше чистою і не такою „порнографічною“ уявою. Але вирокувати, давати науки „моральні“, мішати ся в справи літературні з такою „уявою“ — то вже, вибачте, добродію Садовський, нескромно і навіть. підло.

Таке свідощтво нашій культурности дає головний співробітник „Літ. наук. Вістника“! Відний ми народ!

До Вповажаних авторів, видавців, накладців і власників драматичних творів.

Театрально-організаційна комісія Тов. „Просьвіта“ у Львові, Ринок ч. 10, що має за задачу організувати театральні кружки, вести їм поміч і ними опікувати ся, постановила зладити показчик усіх українських театральних творів для ужитку театральних аматорських і заводових дружин. У сьому показчикови комісія хоче помістити при кождім творі в першій мірі його зміст, а попри се пояснити найважніші річі з техніки вистави штуки (дієві лица, сценічна обстановка, реквізити і т. п.). З такого показчика легко буде кождій театральній дружині зорентуватись при виборі штуки для себе і для своєї публіки; сим отже показчиком хоче комісія сповнити одну частину своєї задачі. З другого-ж боку такий показчик творити-ме рекламу для авторів українських театральних творів так для видавців і книгарів; тому й надіє ся комісія з їх боку помочи у наміреному ділі.

Самозрозуміло, що зміст твору мож подати лиш тоді, коли твір видить ся чи прочитає ся. Годі-ж комісії справляти усі театральні твори (у найбільшій мірі лиш на се, щоби коштом „Просьвіти“ робити авторам, видавцям і книгарям безплатну рекламу), тим більше, що багато театральних творів вже нема де добути, а велика їх частина ще й досі не видана друком блукає ся по Україні в рукописах. — Тому комісія просить отсим усіх українських авторів (зглядно видавців) драматичних творів, щоб понадсилали їй даром по одному примірникови кождого твору для ужитку при зладжуваню показчика. Тих авторів, що мають ще не друковані рукописи таких творів, про-

сять ся, щоби на сю ціль позичили рукописів, а при тій нагоді подали свої услівя на случай, коли комісія задумала би видати рукопис друком або бодай репродуковати її в пару десятках примірників автографією чи машинним письмом.

В дуже многих случаях ані автор ані видавець не диспонує уже дотичним твором (пр. автор вже не жив, видавництво вже звинене, книжка вже розпродана і т. п.), друковані примірники старого твору лиш зрідка подибують ся в приватних руках, а рукописи в руках наслідників авторів або в бібліотеках. Тому комісія звертає ся отсим з горячим прошенем до всіх власників оттаких бібліографічних рідкостей, щоб також зволили прийти в поміч комісії у єї намірі та понадсилали їй сі увікати хотяйби й з деякими застереженнями за попереднім порозумінем. Комісія готова подбати про репродукцію таких увікатів в хосен їх власників.

Комісія має намір ще сеї осени впорядкувати обговорюваний показчик, тому просить всіх прихильників діла о чим скорше надіслане прошений материялів і отсим вже задалегідь дякує всім, що не лишуть сего воклику без успіху. — Посилки треба адресувати до Тов. „Просьвіта“ у Львові, Ринок ч. 10. для театр.-орган. Комісії.

За театрально-організаційну комісію Тов. „Просьвіта“ у Львові.

Стефан Чарнецький в. р.
голова.

Іван Савицький в. р.
секретар.

Поклик до галицького і буковинського учительства.

Товариші і Товаришки! Від заходу, півночі і сходу немов ті чорні, тучеві хмари суне на наш український нарід ворожа сила. Її стратегічно операційні пляни звернені в першій мірі на українську народну школу й українське вчительство. Сеж найважніші артерії народньої живучости. Нема їх, — то нема життя, нема сили, нема культури в даному народі — він засуджений на смерть. І якраз сей страшний, могутній похід з ясною ціллю знищення українського народнього шкільництва спонукав краєве Товариство „Взаїмну поміч учительску“ до повзятя на загальних Зборах ухвали, якою припоручено сликати до Коломиї З'їзд всего українського галицького і буковинського вчительства.

В його програму входять між иньшими отсі точки :

1. Реферат про українське народне вчительство взагалі ;
2. Реферат про українське народне вчительство і его горожанські права ;
3. Яке становище під сю пору в нашій суспільности повинно заняти українське вчительство ;
4. Справа Прапора, органу українського учительства.

З'їзд сей відбудеться в Коломиї дня 22, вересня в часі від $\frac{1}{2}$ 10 год. рано до $\frac{1}{2}$ 2 год. пополудни.

О год. 3. попол. учасники звидять греміяльно виставу.

(На сій виставі отворено також спеціяльний відділ шкільний, до якого можна еше до кінця серпня на адресу: д-р. Іван Ганкевич в Коломиї ул. Крашевського ч. 11. — надсилати: ріжного рода вишивки, писанки, різби, вироби з паперу для окраси хат, гердани, картонові і деревляні забавки, а також вироби кошикарські).

Товариші і Товаришки! Справа переважна, тож всі, кому лиш дорога доля поневоленого народа, прибувайте на З'їзд.

Нехай Вас не спинять ні кошта, ні труди, бож все те складаємо як дорогоцінну жертву на величньому жертвеннику національної ідеї відродження вільної України-Руси.

В Коломиї дня 15. серпня 1912.

За головну Управу Товариства „Взаїмна поміч учит.“

М. Якимовський
голова Надзираючої Ради.

Іван Стронський
директор.

За Комітет з'їздовий:

Василь Равлюк, М. Івантишин, В. Витвицький, Лесь Савюк, Павло Побігуций, Осип Мельницький, Ом. Білинкевич, Юлія Шубертівна, В. Барнич, Ос. Хомицький.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св'ящ. Ярослав Левицький.

З друкарні Ставропігійської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича

ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Рицарська ч. 18 — Телефон 1707

поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монетранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6%,

уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Капцелярії дирекції: у Львові, ул. Доміюканська 4.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексселенция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.

„Карпатія” приймає забезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористні-
ших умовах: на дожиттє, помертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає забезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки забезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємності і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дивіденди членам.

„Карпатія” видає поліси, які по трілітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і забезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блишші інфрмациї що до забезпечень і агенций удію
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановск ога
№ 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків н
обезпеченя на життя і ренти.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів пропуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах краєвих і заграничних, а передовсім у Відні на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічени недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель диплому почесного „Societe hygienique“ в Падуї (Італія) — зедвав собі уже світову славу своєю методою цілковитого усуваня пропуклин без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

Тисячі людей терплячих на пропуклину впіличив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугує на загальне признає та імя добродія терплячої людскости.

Світите ц. к. Міністерство торгівлі у Відні розпорядженем з дня 25. червня 1895 до Ч. 2297, уділило М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандажів пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуванє тихже, а ц. к. Намісництво у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Согки листів з подякою та признає не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частий світа, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

бандажі М. Фрайліха

суть безауслівно певним средством до цілковитого усуваня терпінь пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жаданє franko кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безауслівно в заведеню М. Фрайліха в ціли збаданя, де мусить повістати через кілька днів.

Товариство взаїмного кредиту

„ДНІСТЕР“

у ЛЬВОВІ, ул. Руска ч. 20,

Телефон ч. 788.

засноване при Товаристві взаїмних обезпечень „Дністер“ в р. 1895 на підставі закона о стоваришеннях з р. 1873.

Одвічальність членів обмежена до подвійної висоти уділу.

Цілею Товариства є уділюване кредиту своїм членам рільникам обезпеченим в „Дністрі“ від більше літ.

Проценти від вкладов 4%, без потручення податку рентового.

Вкладки приймає і виплачує Каса Дирекції Товариства в годинах урядових, від 8. до 2. год. в полудне.

Конто в Щадниці почтовій ч. 35.527.

Конто жирове в банку австро-угор.

Вкладки щадничі	К. 3,468.296
Уділи членьські	К. 341.275
Позички уділені	К. 3,916.577

Канцелярії Товариства отворені перед полуднем.